

PLUS

F. S. FITZGERALD

ZA TEBE BYCH
ŽIVOT DAL

A JINÉ
ZTRACENÉ
POVÍDKY

Za tebe bych život dal a jiné ztracené povídky

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

F. S. Fitzgerald
Za tebe bych život dal a jiné ztracené povídky – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

FITZGERALDŮV FRANCOUZSKÝ ŘIDIČSKÝ PRŮKAZ, 1931

FRANCIS SCOTT FITZGERALD, CANNES, 1929

F. S. FITZGERALD

ZA TEBE BYCH
ŽIVOT DAL

A JINÉ
ZTRACENÉ
POVÍDKY

SESTAVILA ANNE MARGARET DANIELOVÁ

PŘELOŽIL PETR ELIÁŠ

PLUS

OBSAH

ÚVOD	7
EDIČNÍ POZNÁMKA	21
SMĚNKA	23
NOČNÍ MŮRA	43
A CO JAKO?	69
GRACIE NA MOŘI	89
SPOLEČNÉ CESTOVÁNÍ	103
ZA TEBE BYCH ŽIVOT DAL	125
PAUZA OD LÁSKY	155
CYKLON V TICHÉ ZEMI	163
PERLA A KOŽEŠINA	185
PALCE VZHŮRU	211
U ZUBAŘE	243
OFSAJD	265
ŽENY V DOMĚ	293
POZDRAV LUCY A ELSIE	335
LÁSKA JE BOLEST	347
PÁR	365
DVĚ POVÍDKY JAKO PŘÍVAŽEK	387
BALETNÍ PIŠKOTY (BALETNÍ STŘEVÍČKY)	389
DÍKY ZA TEN OHEŇ	397
PODĚKOVÁNÍ	405
POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY	407

ÚVOD

... není příliš pravděpodobné, že bych ještě napsal povícero povídek o mladé lásce. Tou se hemžily mé první texty do roku 1925. Psal jsem je i dál, ovšem se vzrůstajícími obtížemi a stále pokrytečtěji. Byl bych buď zázračný muž, nebo vyprázdněný pisálek, kdybych třicet let produkoval totéž stále dokola.

Vím, že se to ode mě čeká, ale studna zkrátka vyschla a považuji za moudré se v ní už dál nerýpat a místo toho vykopat novou studnu, narazit na novou žílu... Přes to všechno si mě nespočet redaktorů dál spojuje s vášnivým zájmem o mladé dívky – se zájmem, který by mě v mém věku přivedl leda za mříže.

– F. Scott Fitzgerald Kennethu Litauerovi,
redaktorovi časopisu *Collier's*, 1939

Po senzačním startu spisovatelské kariéry v roce 1919 Francis Scott Fitzgerald stále častěji zapadal do škatulky autora „jazzového věku“, jak svou dobu sám nazval. Čtenáři i redaktori od něj očekávali běžné románky, v nichž nuzní chlapi obluzují bohatá děvčata a v nichž duní večírky plné pozlátka a lehkých ženštin. Když se v temnější a hlubší dekadě pokusil o něco jiného, tentokrát již jako zralý muž, který zažil dost bolesti, zjistil, že rozbít tenhle dávno zažitý stereotyp bude nesmírně obtížné. Mladý autor ve víru vysokoškolského života na Princetonu (*Na prahu ráje*), posléze polovička nového zlatého páru (*Krásní a prokletí*) a nakonec i tvůrce a kronikář jazzového věku (povídkové sbírky z dvacátých let a *Velký Gatsby*) ve většině literárních životopisů i v myslích mnoha čtenářů přechází rovnou ke sbírce esejů *Prasklina*. Fitzgerald chtěl, jak sám řekl, „vykopat novou studnu, narazit na novou žílu“. Jeho snahu však bohužel ocenil málokdo.

Povídky sebrané v přítomné knize jsou o rozvodu a zoufalství, o udřených dnech a osamělých nocích, o chytré mládeži, jež během Velké hospodářské krize nedokáže najít práci a nemůže ani studovat na vysoké škole, o dějinách Ameriky a jejích válkách, hrůzách i příslibech, o sexu a následném manželství – nebo taky bez něj – a o divoké, planoucí živoucnosti a třesuté bídě New Yorku, jež Fitzgerald miloval a pro jehož možnosti, mělkost i šerednost měl takové pochopení. Ukazují jej nikoli jako stárnoucího „smutného mladíka“, vězíciho ve zlatých časech své vlastní nedávné minulosti, ale jako vůdčí osobnost moderní literatury ve všem jejím experimentalismu a vzrůstající komplexnosti.

Francis Scott Fitzgerald, prošedivělý a tloustnoucí, je údajně jedním z nejnáročnějších autorů, z nichž dnes redaktoři mají povídky. Je literárním symbolem jedné éry – éry nové generace – a redaktoři dál chtějí povídky o placatkách ginu a dvorných studentech namlouvajících si dámy skrz přední sklo auta na půlnočních projížďkách. Čtenáři si k tomuto Fitzgeraldovi též vypěstovali slabost. Jenže Fitzgerald k stáru obrátil a přirozeně zvážněl. Vyzrál, řekli bychom. Psát chce také vyzrále. A jestli jej nenechají, tak nebude psát vůbec. Tak je to.

– O. O. McIntyre, sloupek „New York den co den“, 1936

Editoři populárních mainstreamových časopisů v té době pochopitelně nebyli filištní. Nicméně měli dobrý důvod se Fitzgeraldovým textům v polovině třicátých let vyhýbat. Některé z nich totiž byly temné a drsné. Jen jediný editor dokázal docenit, o co Fitzgeraldovi jde, a soustavně jej vydával – Arnold Gingrich z časopisu *Esquire*, sám spisovatel. V posledních dvou letech života prodával Fitzgerald povídky o Patu Hobby *Esquire* po dvou stech či dvou stech padesáti dolarech za kus. (To byl poměrně nízký honorář na Fitzgeralda, nikoli však na kteréhokoli jiného autora během krize, zvláště když uvážíme, že podle průzkumu z roku 1940 činil průměrný roční příjem ve Spojených státech jen něco přes tisíc dolarů.) Gingrich přemlouval Fitzgeralda, aby své zdařilé zápisky ze života ztroskotaleho, věčně opilého irsko-amerického scenáristy zpraco-

val do románové podoby. Ale ani Gingrich nepřijal všechny texty. Když Fitzgerald psal o tom, jak se mladí muži strachují, jestli nechytí nějakou pohlavní chorobu nebo nepřivedli šestnáctiletou dívku do jiného stavu, *Esquire* jej s díky odmítl.

Většina těchto povídek je z doby, kdy Amerika i zbytek světa vězely ve Velké hospodářské krizi. Fitzgeraldovo jmění, ještě před pár lety tak tučné, se tenčilo. Často byl nemocný, často byl bez peněz a úzkostně pendloval mezi Baltimorem – kde se usadili se Zeldou a dcerou Scottie – a sňůrou ozdravných letovisek v horách Severní Karolíny. V roce 1930 se Zelda v Evropě nervově zhroutila a v únoru roku 1932 byla hospitalizována na Phippsově psychiatrické klinice při Nemocnici Johnse Hopkinse v Baltimoru. Zbytek života strávila po drahých soukromých klinikách a nemocnicích a Fitzgerald sám na sebe vyvíjel obrovský tlak, aby na to vydělal dost peněz. Od počátku roku 1935 však trápilo zdraví i jeho a přes veškerý strach, že se mu znovu vrátí tuberkulóza, kterou mu lékaři zamlada diagnostikovali, si komplikoval život nadměrným kouřením a pitím.

Nicméně první povídka v přítomném souboru, „Směnka“, pochází z Fitzgeraldových spisovatelských začátků. A ty poslední komplet-ní, „Ženy v domě“ a „Pozdrav Lucy a Elsie“, zase ze stáže v Hollywoodu v roce 1939, kdy přestal pít a horlivě pracoval na novém románu, který posmrtně vyšel pod názvem *Poslední magnát*. Je zde zastoupena každá z fází jeho dobře zdokumentované kariéry – mladistvé radovánky za jasných dní i nocí naplněných úspěchem a slávou, role manžela a otce, ve třiceti kvůli manželčině nemoci náhle vrženého do světa lékařů a nemocnic, je tu muž zápasící s vlastním podlomeným zdravím a hledající novou žílu, která by oživila jeho psaní, a především je tu profesionální spisovatel, který se za každých okolností inspiroval americkou krajinou a osobnostmi okolo sebe. Tento hlad Francise Scotta Fitzgeralda nikdy nepřešel a povídky v tomto svazku to dokazují.

Dá se na povídkové sbírce vydělat?

– Fitzgerald svému agentovi Haroldu Oberovi, 1920

Povídky byly od počátku Fitzgeraldův denní chleba. Když si mu rektor Princetonské univerzity John Grier Hibben v dopise postěžoval krom jiného také na povrchnost univerzity i jejích studentů v povídce „Čtyři rány pěstí“ (1920), Fitzgerald odpověděl: „Napsal jsem to jednou večer v naprostém zoufalství, protože se přede mnou vršila odmítnutí a finanční situace mě donutila dát časopisům, co chtějí.“

Dát časopisům, co chtějí, to byl hlavní cíl mladého Fitzgeralda a autor se tohoto výnosného modelu držel i ve dvacátých letech. Prodával své texty a dobře věděl, kolik se dá na povídkách vydělat, a navíc daleko rychleji, než kdyby musel čekat, až bude mít napsáno z románu tolik, že by se dal vydávat na pokračování. Žili si s rodinou dobře, ale po obrovském úspěchu prvních dvou románů se *Velký Gatsby* (1925) příliš neprodával a Fitzgerald potřeboval peníze. Jeho rozčarování z vlažného přijetí *Velkého Gatsbyho* jej drželo při psaní povídek pro *Saturday Evening Post* a s končícím jazzovým věkem jej přimělo pustit se do psaní scénářů pro Hollywood. Fitzgerald balancoval na laně mezi uměním a komercí a mezi spisovatelem své generace v tom patřil k nejlepším.

Zároveň si dobře uvědomoval, které z jeho textů jsou skutečně dobré a které „našvihal“, jak sám říkal. Fitzgerald nikdy nelhal sám sobě ani nikomu jinému o rozdílu mezi komerčně úspěšnými a imaginativně uspokojivými povídkami. Těšilo ho, když se obě kategorie potkaly a jeho povídky „Znovu v Babylóně“, „Zimní sny“, „Bohatý chlapec“ a texty o Basilu Duku Leem, kterých si sám vážil, se prodaly za vysoké částky. Vždycky si přál, aby se ty povídky, které byly podle něj nejlepší, prodávaly lépe. „Jsem poměrně znechucen, že laciná povídka jako Po-pulární dívka napsaná za jediný týden, když mé dítě přicházelo na svět, vynese 1500 dolarů a skutečně imaginativní věc, do které jsem vložil tři týdny skutečného entusiasmu (sic) jako Diamant na nebi [Diamant velký jako Ritz], nevydělá nic,“ napsal svému agentovi Haroldu Oberovi v roce 1922. „Ale z vůle Boží a Lorimerovy jednou vydělám jmění.“ George Horace Lorimer, absolvent Yaleu a editor listu *Saturday Evening Post* v letech 1899–1936, platil Fitzgeraldovi za jeho texty dobře, na mladého autora dokonce výtečně. V roce 1929 začal Fitzgerald od *Postu* dostávat čtyři tisíce dolarů za povídku, což by dnes představovalo přes padesát pět tisíc dolarů. Přesto Fitzgerald dál úpěl pod zlatými řetězy a v roce 1925, těsně po vydání *Velkého Gatsbyho*, napsal H. L. Meckenovi:

Ten brak, co píšu pro *Post*, je čím dál horší, dávám do něj čím dál méně srdce – vím, zní to zvláštně, ale do těch prvních textů jsem srdce dával celé. Připadalo mi, že Pobřežní pirát je stejně dobrý jako Požehnání. Psát „pod své možnosti“ jsem začal až po neúspěchu Zeleniny, a to jen proto, aby mohla vyjít tahle kniha [*Gatsby*]. Býval bych ten krok udělal mnohem dřív, kdyby to vynášelo – bez úspěchu jsem to zkoušel u filmu. Lidé si neuvědomují, že pro inteligentního člověka je psaní hůř, než dokáže, jedna z nejtěžších věcí na světě.

V dopise svému redaktorovi Maxwellu Perkinsovi z nakladatelství Scribner tentýž rok byl upřímnější a stručnější: „Čím víc dostávám za ten brak, tím hůř se dokážu přinutit ke psaní.“

Fitzgerald se vždy považoval za romanopisce, ačkoli byl znamenitý povídkář – a povídka rozhodně není nižší formou psaní než román, jen kratší. Jeho povídky, milované a dobře známé, jsou jedinečné, ale často mu sloužily jako cvičiště, prostor pro hrubé náčrty, místo pro nápady a popisy, postavy a prostředí, z nichž některé si časem našly cestu do nového románu. Záznamy o svém životě a psaní, které si Fitzgerald vedl do roku 1938, obsahují v sekci „Vydané texty“ mnoho povídek s přípisem „rozebráno a pohřbeno navždy“. Tento proces „rozebírání“ je dobře patrný na jeho výstřižcích a kopiích časopiseckých povídek, do nichž Fitzgerald ex post zasahoval, redigoval je a vyznačoval si pasáže, které se později objevily v románech *Krásná a prokletí*, *Velký Gatsby* a *Něžná je noc*.

Povídky v tomto souboru pocházejí povětšinou z druhé poloviny třicátých let a některé z řádků budou povědomé těm, kteří znají Fitzgeraldovy zápisky (vydané souborně v knize *The Notebooks of F. Scott Fitzgerald* v roce 1978) nebo *Poslední magnát*, poslední a nedokončený autorův román.

Dá se vydělat na psaní pro film? Prodávají se scénáře?

– Fitzgerald v dopise Haroldu Oberovi, prosinec 1919

Vábení a možnosti Hollywoodu a psaní scénářů pro film Fitzgeralda lákaly od počátku jeho spisovatelské kariéry. V září 1915, kdy byl v druhém

ročníku na Princetonu, list *Daily Princetonian* vydal inzerát následujícího znění: „Zvláštní sdělení pro neúspěšné studenty / Společnost Motion Picture Studio Work otvírá mladým mužům s přirozeným talentem oblast uplatnění s možností značného, takřka okamžitého výdělků.“ Toto rovnítko mezi neúspěchem a prací pro filmový průmysl bylo Fitzgeraldovi nad slunce jasnější od té doby, co byl v Hollywoodu poprvé. Několik jeho povídek a dva romány byly sice ve dvacátých letech zfilmovány, ale on nebyl s výsledkem spokojen. Filmová verze *Velkého Gatsbyho* z roku 1926 (nyní ztracená) jim se Zeldou oběma připadala „mizerná“. Nicméně v lednu 1927 se Fitzgeraldovi na tři měsíce ubytovali v hotelu Ambassador v Los Angeles a Scott tu psal scénář, který si u něj objednala Constance Talmadgeová. Přezdívalo se jí „Connie z Brooklynu“ a jako velká hvězda němých filmů se pokoušela prorazit ve zvukových komediích. Manželé Fitzgeraldovi si setkávání a večírky s celebritami zprvu užívali, ale brzy je to omrzelo. Scénář byl zamítnut a Fitzgeraldovi odjeli domů na východní pobřeží. Zelda psala, že Scott „tvrdí, že už nikdy žádný film psát nebude, protože je to strašná dřina, ale spisovatelům se nedá věřit[.]“

Měla pravdu. Nanicovaté projeje a smíšené recenze na *Velkého Gatsbyho* Fitzgeralda jako autora změnily. Téměř okamžitě ohrozil budoucí vývoj událostí. Na jaře roku 1925 Perkinsovi z Evropy napsal:

Děj se co děj, mám na podzim nachystanou knížku dobrých povídek. Teď budu psát laciné, dokud nebudu mít dost materiálu na další román. Až bude hotov a vydán, počkám a uvidím. Jestli si už nadále nebudu muset přivydělávat brakem, budu dál psát romány. Jestli ne, nechám toho, vrátím se domů, pak pojedou do Hollywoodu a naučím se filmařině.

V roce 1931 se Fitzgerald opět kvůli penězům vrátil do Hollywoodu a strávil tu dalších několik bídných měsíců, spisovatelsky spíš neplodných a osobně náročných. Román *Něžná je noc*, na kterém předtím pracoval, zůstával nedokončen. A tentokrát s ním v Los Angeles nebyla Zelda, pobývala tou dobou u rodičů v Montgomery v Alabamě na pokraji nervového zhroucení, jež ji následujícího jara odkázalo do léčebny. Nicméně její úsudek v dopise manželovi z listopadu 1931 byl navýsost pevný: „Je mi líto, že Tě Tvá práce nebaví. Doufala jsem, že odhalí nové

dramatické fasety, které vynahradí její únavnost. Jestli je to příliš velká dřina a Ty příliš často slýcháš ‚zastavte se, probereme to‘, vrať se domů, můj milý. Alespoň se Hollywoodu jednou pro vždy zbavíš. Já sama bych na tak nevyhnutelnou průměrnost, navíc těžce odpracovanou, časem neplýtvala.“

Přestože se mu v Hollywoodu v roce 1931 opět nedařilo, Fitzgerald opět potřeboval peníze, a tak se sem v létě roku 1937 vrátil nadobro. Do třetice všeho dobrého se však nekonalo. V titulní povídce tohoto souboru čteme jeho pohled na filmový průmysl – neodmyslitelné zahnívání a ohrožení kreativity. Arnold Gingrich už v roce 1934 Fitzgeralda varoval, aby se nevracel, a bez okolků mu také vysvětlil proč: „Bylo by strašlivé, kdybys svůj talent prosíral v Hollywoodu, a já doufám, že k tomu nedojde. Protože jestli je psané slovo hudební nástroj, tak ty jsi prvotřídní virtuos – nikdo ze struny anglické věty nevyhloudí čistší tón než Ty – a co má ksakru psané slovo vůbec společného s Hollywoodem?“

Jak Fitzgerald napsal Perkinsovi krátce předtím, než odjel na západní pobřeží, s chladnou sebeznalostí a jasnoživitostí, „každý pobyt v Hollywoodu byl i přes ty obrovské honoráře finančním i uměleckým krokem zpět... Mám ještě jeden román [*Poslední magnát*], ale ten dost možná přibude mezi nedopsané knihy tohoto světa.“ Účty Fitzgeraldových byly vysoké, od Scottových osobních životních nákladů přes Zeldino soukromé sanatorium v Asheville v Severní Karolíně po Scottiiny školy. Honorář od studia Metro-Goldwyn-Mayer byl také vysoký – tisíc dolarů týdně za přepisování cizích scénářů. Posledních pár povídek vzniklo v době, kdy si Fitzgerald mohl vypůjčovat z práce na scénářích jiných autorů – scénářích, jejichž čtení bylo ubíjející a na nichž se dodnes dochovaly jeho pohrdivé přípisky. Práce v Hollywoodu jej odrazovala a doslova znechucovala a jeho vlašný vztah k tomuto místu je jasně patrný ze slaboty jeho scénářů. Přesto jej smlouva s MGM zachránila, když vězel po uši v dluzích, a našel tu materiál na *Posledního magnáta*. Zemřel spokojený a v plné práci na „ještě jednom románu“, ale zaprodávat svůj talent i čas jej stálo mnoho duševních i tvůrčích sil a nepochybně přispělo k tomu, že poslední román zůstal nedopsán.

Některé z povídek v knize *Za tebe bych život dal* považoval Fitzgerald za vynikající a byl hluboce zklamán (spíš z osobních než z finančních důvodů), když je editoři odmítali a chtěli po něm jazzové a divoké povídky, krásné chladné dívky a pohledné roztoužené chlapce. Už od vysoké školy byl profesionální spisovatel, psal jednu verzi za druhou a na svých textech pracoval i po jejich vydání. Jeho vlastní výtisk *Velkého Gatsbyho* je ručně psaných změn a poznámek plný od věnování až po dnes již legendární závěrečné odstavce.

Fitzgerald toužil po odměně za tvrdou práci, kterou ho psaní povídek stálo. Chtěl, aby jeho texty vycházely. Snažil se o to. Nicméně většina z nich pochází z desetiletí, kdy si je již nenechal redigovat. Dřív mu změny tolik nevadily. Někdy mu redaktoři do textů zasahovali bez jeho vědomí, což ho později vždycky rozčílilo, a když bylo třeba, trval si na svém. V roce 1922 si postěžoval na „kvanta dopisů“, které si musel vyměnit s Robertem Bridgesem, editorem časopisu *Scribner's Magazine*, „kvůli slovu ‚zatracený‘ v povídce Mísa z broušeného skla“ (ale jeho spojení „zatracený zbohatlíci“ nakonec v textu zůstalo). Ve třicátých letech Fitzgerald škrty, zjemnění a vylepšení čím dál zarputileji odmítal – dokonce i když po něm úpravy chtěl jeden z jeho nejstarších přátel a dokonale profesionální agent Ober. A dokonce i když jej o to požádal Gingrich, jehož podpora povídek o Patu Hobbyem zajišťovala Fitzgeraldovi obživu i publikaci. Raději nechal povídky ležet v šuplíku. Možná by na ně býval přišel vhodný čas, kdyby byl žil déle.

Nikdo nezaznamenal nejtěžší období lépe než Fitzgerald sám v sebe-kritické a otevřené sbírce esejů *Prasklina* (1936). Přehodnocení, k němuž dospěl, je patrné i v jiných textech: je to muž zavřený v psychiatrické léčebně, zoufale hledající cestu ven, v povídce „Noční můra“, spisovatel měnící směřování své kariéry ve „Společné cestě“ nebo kameraman a filmová hvězda uvažující o hranicích svého úspěchu a toužící po dalším v povídce „Za tebe bych život dal“.

V několika povídkách v tomto souboru se Fitzgerald zabývá novými možnostmi, jež se otevřely ženám ve třicátých letech – a také hranicím těchto možností. Je tomu tak u paní Hansonové, obchodní cestující z povídky „Díky za ten oheň“, nezletilých dívek jako Lucy nebo Elsie provozujících sex, a také Kiki a jejím románekům v povídce „Ofsajd“. Tradiční manželství je v ohrožení, například povídka „Pozdravy Lucy a Elsie“

zanechává ve čtenáři protichůdnou směsici souhlasu s nově nabytými svobodami a opovržení nad nimi. Filmový scénář „Gracie na moři“ se jim střídavě vysmívá a schvaluje je.

Fakt, že mezi hlavními postavami čtyř z těchto povídek jsou lékaři a zdravotní sestry, až příliš zjevně souvisí s tím, co Fitzgerald v tomto období prožíval. „Lékařské“ povídky – „Noční můra“, „A co jako?“, „Cyklon v tiché zemi“ a „Ženy v domě“ – si některé ponuré detaily vypůjčují z událostí vedoucích k jeho zhroucení a Scottové i Zeldině následné chorobě.

„Za tebe bych život dal“, titulní povídka souboru, dříve pojmenovaná též „Legenda o jezeře Lure“, vychází ze smutných dní v ozdravných severokarolínských horách. Odjel sem ze strachu před návratem tuberkulózy a v naději, že čerstvý vzduch vyléčí jeho i Zeldu. Od roku 1935 do roku 1937 strávil Fitzgerald většinu času v nejrůznějších hotelech po Severní Karolíně a podnikal cesty do Baltimoru, kde se se Zeldou a Scottie na začátku třicátých let pokoušeli žít. Když byl při penězích, ubytoval se v honosných resortech jako Lake Lure Inn, Oak Hall nebo Grove Park Inn. Když byl na mizině, přespával v motelech, jedl polévku z konzervy a pral si v umyvadle. Když měl dost času a síly a přálo mu zdraví, psal Fitzgerald v podstatě doslova o život. Povídka „Za tebe bych život dal“ pochází z těchto časů a těchto míst.

Přes Fitzgeraldovy starosti a obavy jsou některé z povídek antitezí autobiografie. Místo aby se zamýšlel nad silami působícími na jeho vlastní život, Fitzgerald se inspiruje (a dost možná tak trochu ukrývá) v úvahách a psaní o vyšších silách ovlivňujících americkou kulturu a historii, od krize a chudoby přes otázky rasové a občanskoprávní po krajové zvyky, perspektivy a kulturu. Někdy se u něj pro jistotu veřejné a historické záležitosti mísí s osobními a soukromými. Když Fitzgerald v roce 1937 opouštěl Jih a svou alabamskou manželku a odjížděl do Hollywoodu, intenzivně myslel na historii a rodinu. Geneze příběhu z občanské války, který se v přítomném souboru objevuje ve dvou kompletních verzích a s velmi odlišnými zápletkami, začala u otcovy historiky o bratranci, který se ocitl se svázanými palci kdesi na marylandském venkově. Povídky „Palce vzhůru“ a „U zubaře“ jsou plné brutality a mučení, krutých skutků i krutých slov – a ostře tak kontrastují s romantizujícími úpravami, jež Fitzgerald činil ve scénáři *Jihu proti Severu*. Tyto povídky se

znepokojivou pronikavostí popisují klíčové momenty jedné z nejvýznamnějších etap amerických dějin a všímají si mýtů, jež z ní povstaly. Zároveň ukazují Fitzgeraldovy pochybnosti o tom, jaké propojení s většími historickými okamžiky mu historie jeho rodiny jako spisovateli vtiskla, nebo spíše vnutila. Kladou si též otázky o původnosti a tvůrčích zdrojích – převyprávění příběhu, který vám rodiče vyprávěli na dobrou noc, versus spisovatelská touha objevit něco nového.

Texty „Baletní piškoty“, „Gracie na moři“ a „Láska je bolest“ jsou tu ve formě filmových povídek. Jiné se čtou, jako by se Fitzgerald jal psát prodejný scénář, ale předělal ho do formy, jež mu byla bližší – do povídky nebo románového konceptu. Například povídka „Ženy v domě“ zprvu připomíná film ze zlatých časů romantických komedií, napsaný na míru Williamu Powellovi a Carole Lombardové. Pak se přidají intenzivní popisy a na zápletku padne temný stín: hrdina, pohledný dobrodruh, umírá na srdeční chorobu a s tragickou ironií tak odráží Fitzgeraldův vlastní osud. Smí se vůbec s čistým svědomím dvořit překrásné filmové hvězdě, kterou miluje? Do příběhu vstupují zvraty, s nimiž by žádné filmové studio nesouhlasilo, jako třeba když zdravotní sestra kritizuje minulé pacienty jako „feťáky“ nebo když slavný herec oplývá krom „nevšední krásy“ též rozsáhlým záhonem marihuany. Povídka tepe povrchnost, faleš a chamtivost Hollywoodu, ale pak přichází Fitzgeraldův klasicky krásný, leči nikoli vysvobozující konec a hrdinové mají doslova na růžích ustláno. Nejenže se vysmívá zamilovaným a romantickým zápletkám, z nichž Hollywood profitoval, ale předkládá jako břitva ostrou parodii na to, co po něm chtěli editoři, a ještě se u toho baví.

„Gracie na moři“, „Baletní piškoty“ a „Láska je bolest“ jsou jako povídky zajisté nedokonalé, ale přesně takovými se vši silou snaží být. „Baletní piškoty“ byly napsány pro jinou baletku, ale Fitzgerald cítil, že Zeldina vášeň pro balet a její znalosti mu pomohou „vytvořit dílo ze zcela autentické matérie, text plný invence a emocí“ – a tím je tato povídka zajímavě životopisná. Ke „Gracie na moři“ se Fitzgerald vrátil pět let potom, co ji rozepsal, a jeho předělovky jsou pro srovnání součástí naší knihy. „Láska je bolest“ je pozoruhodná tím, že jde o Fitzgeraldův „originál“. Tentokrát zpracoval vlastní nápad na film, místo aby rozepisoval cizí námět.

Myslím, že těch devět let, jež uplynuly mezi Velkým Gatsbym a Něžnou, pochroumalo mou pověst téměř nenapravitelně, protože za tu dobu vyrostla celá jedna generace, pro niž nejsem než pisálkem povídek pro Post...

Je zvláštní, že se mé někdejší nadání pro povídky vypařilo. Jistě, změnila se doba, změnili se editoři, ale v jednom ohledu byly mé texty spjaty s námi dvěma – v dobrém konci. Každá třetí povídka pocho-pitelně končila jinak, ale čtenáře jsem si získal povětšinou povídkami o mladistvé lásce. Zřejmě jsem měl mocnou představivost, jinak bych to nedokázal promítat tak často a tak hluboko do minulosti.

– Fitzgerald v dopise Zeldě, říjen 1940

Představivost pohánějící povídky v souboru *Za tebe bych život dal* je silná a prudká. Jejich kvalita je nevyrovnaná a sám Fitzgerald to věděl, jak je patrné z jeho korespondence. Některé vznikly nade vší pochyb-nost pro peníze, a přestože i v nich jsou oslnivé řádky, věty a postavy, působí uspěchaně a nedokonale. Dluhy a těžkosti jej v polovině třicá-tých let nezhojitelně ranily. Žal a upřímnost slov, která napsal v květnu 1936 Oberovi, zaznívají i v povídkách z tohoto období:

Tyhle dluhy jsou strašlivá věc. Děsivě jsem kvůli nim ztratil sebevědomí. Psával jsem pro sebe – teď píšu pro editory, protože už vůbec nemám čas přemýšlet, co mám doopravdy rád, ani to hledat. Jeto [sic], jako když člověk čerpá vodu po kapkách, protože má takovou žízeň, že nevydrží čekat, až se studna naplní. Co bych dal za to, aby se to otočilo.

Nicméně jak napsal Zeldě o tom, co po něm chce *Post* a co už není ochoten dělat, „jakmile cítím, že píšu podle laciného zadání, pero mi vyschne a můj talent odpeláší za obzor.“ Ať už Fitzgerald psal pro uspo-kojení své, nebo cizí, všechny přítomné povídky pohromadě ukazují jeho vzrůstající tvůrčí svobodu, touhu zkoumat možnosti a často také tvrdohlavý odpor k tomu, co se od „F. Scotta Fitzgeralda“ čekalo nebo co vyhovovalo tradičním pravidlům či požadavkům. Že redaktoři a čtená-ři nechtěli číst o tom, jak mladí lidé souloží na zaoceánské lodi? Nebo o mučení vojáků za války? Nebo o vyhrožování sebevraždou? Nebo o pití a drogách v Hollywoodu? Nebo o úplatcích a korupci ve vysokoškolských

sportech? Smůla. Někdy byl ochoten upravovat a přepisovat. Jindy, a zvlášť v případech, kdy plýtl talentem na kýžené hollywoodské uznání – jako třeba u „Gracie na moři“ – je jeho lhostejnost k tomu, co dělá, zcela zjevná. Ale někdy, a s postupujícími třicátými lety stále častěji, se Fitzgerald odmítl přizpůsobit očekávání těch, kteří u něj s překvapením nacházeli velký smysl pro realismus či známky vývoje směrem k ponuřnosti a fragmentárnímu stylu modernismu anebo zkrátka cokoli, co jim připadalo ošklivé.

Jemnost a preciznost, lapidární věty a elegantní jazyk, jež si spojujeme s Fitzgeraldovou ranou prózou, jsou patrné i v nejlepších z těchto povídek. Od počátku až do samého konce je ve Fitzgeraldově psaní přítomný humor, jiskřivý i černý, fascinace krásnými lidmi a místy a vůbec všemi věcmi, potěšení z toho, co dokáže s náladou vyčarovat měsíční záře nebo sluneční paprsky, a také láska ke čtenářům i psaní samotnému. Dokonce i když si zoufal, že už se mu nepodaří nalézt ztracenou slávu, věděl, jak je dobrý a čeho je schopen. Na jaře roku 1940 Perkinsovi napsal:

Kdysi jsem věřil... že dokážu přinášet lidem štěstí, a nic mě tolik netěšilo. Teď mi i tohle připadá jako cirkusákův laciný sen o nebi, jako nekonečná pantomima, kde je člověk pořád pierotem...

Ale když si představím, že bych umřel, po tom všem, co jsem tomu dal, tak naprosto a nespravedlivě... Dodnes toho v americké literatuře vyšlo jen málo, co nenese aspoň slabý otisk mě – v určitém drobném ohledu jsem byl originál.

Přestože Hollywood znamenal pro jeho spisovatelské řemeslo v mnohém zlo (a on to vždycky věděl), nebyl výhradně negativní. V povídkách obsažených v této knize je často znát poutavý vliv filmařiny, zvlášť v místech, kde dlouhé popisné pasáže bez dialogů připomínají vizuální obrazy na plátně: běžící muž stále zadýchaněji vybíhající schody na Chimney Rock v povídce „Za tebe bych život dal“, sanitka havarující ve zpomaleném záběru a její posádka vylézající celá otřesená na scénu s hořícím autobusem plným dětí v textu „Cyklon v tiché zemi“. Zručně napsané a originální sekvence, jako jsou tyto, spouštějí či doplňují jiné okamžiky, jako například dítě šplhající po harfě v „Gracie u moře“, kde

se Fitzgeraldovým talentem mrhá, nebo se jej rovnou zneužívá. V dubnu 1940 napsal Zeldě: „Naučil jsem se nenávidět Kalifornii a dal bych život za tři roky ve Francii.“ Ale měsíc předtím se jí svěřil: „Píšu o Patu Hobbym a čekám. Mám teď nový nápad – komediální sérii, která mě dostane zpátky do velkých časopisů – jenže pro boha svatého, vždyť na mě všichni zapomněli.“ Tyto nové nápady, humorné, a nikoli tragické, ho vrátily do povědomí. Přes všechny těžkosti i problémy s alkoholem a nemocí Fitzgerald psal dál a snažil se zpracovávat to, co věděl a viděl. Právým fitzgeraldovským puncem těchto povídek je jejich schopnost doufat.

Anne Margaret Danielová

leden 2017

EDIČNÍ POZNÁMKA

Otištěné verze povídek jsou ty poslední dochované, na nichž Fitzgerald prokazatelně pracoval. Rukou psané poznámky jsem zapracovala do textu a přeškrtnané pasáže jsem vložila do závorky. Například povídka „Ofsajd“, kterou jsem dostala od správců Fitzgeraldovy pozůstalosti, předcházela verzi uložené v archivu na Princetonu. Texty byly totožné, ale princetonský výtisk obsahoval Fitzgeraldovy přípisky tužkou, například hned na první straně pokyn: „Změnit na Princeton“ (tj. povídka se neměla odehrávat na Yaleu, ale na Princetonu). Změnu nikdy nezanesl do samotné povídky, ale o jeho záměru by čtenář měl vědět. Stejně tak jsem se řídila jeho vlastními preferencemi v případech, kdy se dochovaly různé verze jedné povídky. Fitzgerald například souhlasil s tím, že text „Ženy v domě“ razantně zkrátí a nazve jej „Teplota“, ale výsledek se mu nelíbil a v dopisech trval na tom, aby byla k otištění nabídnuta delší verze. Na základě toho jsem zařadila povídku „Ženy v domě“ ve verzi z června 1939. Tam, kde máme důkazy o tom, že Fitzgerald napsal zásadně odlišnou verzi některého textu, která se ovšem nedochovala, jako například dvě stránky z povídky „Pozdrav Lucy a Elsie“ zaměřené na dívky a jejich rodiny, uvedla jsem to.

Povídka „Pauza od lásky“ je sice nedokončená, ale i tento fragment ukazuje moment Fitzgeraldova tvůrčího procesu. Dochovalo se mnoho příkladů toho, čemu Fitzgerald říkal „slepá ulička“. Některé mají i dvanáct nebo patnáct stránek a pak zničehonic končí. Jiné čítají jen odstavec nebo dva. V souboru nejsou žádné další fragmenty obsaženy. Na některých rukopisech či strojopisech si Fitzgerald podtrhával jednotlivé řádky, které si přál zachovat. Jeden z těchto úryvků, nazvaný „Baletní škola – Chicago“, byl v roce 2015 identifikován jako začátek románu. Není

tomu tak, jde o nedokončenou povídku. Fitzgerald si zapisoval několikaodstavcové nápady na příběhy Pata Hobbyho a na mnoho filmových scénářů, k nimž se nikdy nevrátil. Ztratily se tři povídky, které Fitzgerald podle všeho dokončil: „Nedbalost“ (1922), „Tatínek byl dokonalý“ (1934) a „Nikdy nezezdárnou“ (1937). Fitzgerald o nich píše v dopisech, ale zatím se nenašly.

Od dokončení prvních povídek uplynulo téměř sto let. Mnoho věcí, o nichž se v nich píše, už není dnešním čtenářům známo, a tak je na konec knihy zařazen poznámkový aparát, který má čtenáře uvést do situace, vysvětlit Fitzgeraldův záměr a tam, kde je to relevantní, doplnit detaily o jeho spojení s určitou událostí nebo situací. V komentářích k jednotlivým povídkám jsem s pomocí Fitzgeraldovy korespondence nastínila jejich genezi. Na povídkách pracovaly různé písárky a jejich styl se lišil. V některých případech jsem pracovala s průklepy, na nichž je interpunkce takřka nečitelná. V takových případech jsem dodržovala současnou normu. Zachovala jsem také časté použití pomlčky – tu zvolila mnoho moderních autorů, jež Fitzgerald obdivoval, například James Joyce. Tam, kde podtrhával pro zdůraznění či vyznačení citace, jsem zvolila kurzivu. V komentářích jsem se snažila nevyzradit nic podstatného z děje povídek. Nicméně abyste nebyli zklamáni, raději si vždy nejprve přečtete příslušnou povídku.

A. M. D.

SMĚNKA

FITZGERALD, 1921

Fitzgerald napsal „Směnkou“ v roce 1920, v pouhých třiaadvaceti letech, po úspěchu románu *Na prahu ráje*, a je v ní veškerá jiskra a vtip jeho raného psaní. Zdánlivě jde o lehkovážnou satiru nakladatelského světa, nového byznysu, s nímž se Fitzgerald teprve nedávno obeznámil. Avšak ani jako mladý autor a muž nikdy nebyl povrchní. Příběh je zasazen do meziválečného období, do světa naplněného zklamáním a smrtí, a zaznívají v něm už ryze moderní tóny, třeba když se její autor vysmívá knihám o osobním rozvoji, komunikaci se světem duchů a korzetvoucí lásce. Kulisy tvoří Manhattan a posléze Středozápad, tedy dva Fitzgeraldovy domovy.

Povídka se zaobírá především komerčním rozměrem nakladatelského světa, a to v době, kdy sám autor za své texty dostával značné sumy. Podle všeho ji napsal pro *Harper's Bazaar*, ale ten ji nakonec neotiskl. Druhého června 1920, těsně potom, co se Fitzgerald přestěhoval do Westportu v Connecticutu, píše Haroldu Oberovi, že mu brzy předá hotový rukopis s prosbou, aby jej odeslal Henrymu Blackmanu Sellovi, redaktorovi časopisu *Harper's Bazaar*. „A taky pošlu ‚Směnkou‘. Je to věc, kterou Sell moc chtěl do *Bazaar*u, a já mu ji slíbil. Myslím, že je docela dobrá.“ V červenci však už hledala místo v *Saturday Evening Postu* a Fitzgerald psal: „Jestli se ‚Směnka‘ z *Postu* vrátí, tak mi ji prosím pošli a já ji předělám, aby nebyl problém ji prodat.“ Tou dobou však právě začínal psát *Krásné a prokleté* a na svůj druhý román se velmi soustředil, takže v témže dopisu Obera upozornil, že „pro letošní léto je s povídkami konec“. Tento text se ztratil v mumraji Fitzgeraldovy brzké slávy. Až do roku 2012 byla „Směnka“ majetkem správců Fitzgeraldova dědictví, ale pak rukopis i strojopis koupila Beineckeho knihovna při Yaleově univerzitě za 194 500 dolarů.

The D.O.U.

by
J. S. Scott Fitzgerald

The above is not my real name - the fellow it
belongs to gave me his permission to sign
it to this story. My real name I shall
not divulge. I am a publisher. I accept
long novels about young love written
by old maids in South Dakota, detective
stories ^{concerning} wealthy clubmen and female
apaches with "wide dark eyes", essays about
the menace of this and that and the
color of the moon in Tahiti ~~written~~ by
college professors and other ~~of the~~ unemployed
I accept no novels by authors under
fifteen years old. All the columnists and
communists (I can never get these two words
straight) ~~and put them both down~~ abuse
me because they say I want money. I do -
I want it terribly. My wife needs it. My

SMĚNKA

Shora uvedené jméno není moje – ten, jemuž patří, mi dovolil, abych ho připsal k téhle povídce. Své pravé jméno neprozradím. Jsem nakladatel. K vydání přijímám dlouhé romány o mladistvé lásce z per starých panen z Jižní Dakoty, detektivní příběhy o zámožných členech pánských klubů a Apačkách s „velkýma temnýma očima“, eseje o hrozbě toho či onoho a o barvě měsíce na Tahiti od vysokoškolských profesorů a jiných nezaměstnaných. Nikdy nepřijímám romány autorů do patnácti let věku. Všichni proletáři i sekretáři (tahle dvě slova se mi odjakživa pletou) mě peskují, že prý mi jde jen o peníze. Jde – a jak. Žena je potřebuje. Děti je neustále utrácí. Kdyby mi někdo nabídl všechny peníze, co jich jen v New Yorku je, neodmítl bych. Raději bych vydal knihu, které se dožijí prodá půl milionu výtisků, než abych za jediný rok objevil Samuela Butlera, Theodora Dreisera a Jamese Brancha Cabella. A vy taky, kdybyste byli nakladatelé.

Před půl rokem jsem podepsal smlouvu na knihu, vypadala jako tužka. Napsal ji Harden, ten odborník na psychu, doktor Harden. Jeho první kniha – vydal jsem ji v roce 1913 – se prodávala jako vztekla, a to tehdy výzkum paranormálních jevů nefrčel ani zdaleka tak jako dneska. Tu novou knihu jsme inzerovali jako spisek o síle padesáti srdcí. Doktoru Hardenovi zabili synovce ve válce a on mistrně a s odstupem popisoval, jak se s ním prostřednictvím různých médií spojoval.

Doktor Harden nebyl žádná intelektuální rychlokvaška. Byl to velevážený psycholog s doktorátem z Vídně a z právnické fakulty v Oxfordu a hostující profesor na univerzitě v Ohio. Jeho kniha nebyla ani necitlivá, ani naivní. Jeho přístup byl ze zásady seriózní. Například se na jednom místě zmiňuje o tom, že se u jeho dveří jednou objevil mladík

jménem Wilkins a tvrdil, že mu zemřelý Cosgrove Harden dluží tři dolary a osmdesát centů. Chtěl po doktoru Hardenovi, aby zjistil, co s tím zesnulý hodlá dělat. To doktor Harden rezolutně odmítl. Připadlo mu, že by to bylo totéž jako modlit se ke svatým za ztracený deštník.

Vydání jsme připravovali devadesát dní. První stranu jsme měli vysázenou třemi různými písmy a u pěti nekřesťansky drahých výtvarníků jsme si objednali po dvou ilustracích, než jsme vybrali tu jedinou správnou obálku. Korektury četlo sedm na slovo vzatých odborníků, aby bedlivé oko velké americké Veřejnosti nepošádlil ani jediný záchvěv nedotažené čárky či sebenepatrnější šmouha v bříšku verzálky.

Čtyři týdny před zamýšleným datem vydání vyrazily do všech stran literárního kompasu obří bedny. Jen do Chicaga putovalo sedmadvacet tisíc výtisků. Do Galvestonu v Texasu sedm tisíc. Po sto kusech se s povzdychem odesílalo do Brisbane v Arizoně, Redwingu v Minnesotě a Atlanty v Georgii. Po celém kontinentu byla tu a tam rozeseta větší města, kam se vezlo zbloudilých dvacet, třicet nebo čtyřicet výtisků, jako když umělec do téměř hotové písečné mozaiky ještě na některých místech decentně dosypává.

První náklad čítal celkem tři sta tisíc výtisků.

Propagační oddělení šest dní v týdnu od devíti do pěti jako o život rozmísťovalo kurzivy, podtržení, kapitálky a verzálky, vymýšlelo slogany, titulky, profilové články a rozhovory, vybíralo fotografie, na nichž pan Harden uvažoval, dumal a rozjímal, a probíralo se momentkami s tenisovou raketou, golfovou holí, se švagrovou a s oceánem. Houfně se psaly literární komentáře. Recenzní výtisky se vršily a následně rozesílaly kritikům z bezpočtu novin a týdeníků.

Datum vydání bylo naplánováno na patnáctého dubna. Čtrnáctého zavládlo v kancelářích mrtvolné ticho a dole v obchodě prodavači nervózně pokukovali po prázdných místech, kde měly stát stohy knih, a po prázdných výlohách, kde měli celý večer tři zkušení aranžéři skládat knihy do čtverců a pahrbků a hromad a kruhů a srdcí a hvězd a rovnoběžníků.

Patnáctého dubna pět minut před devátou ranní slečna Jordanová, hlavní stenografka, samým vzrušením omdlela do náruče mého společníka. Úderem deváté si jakýsi starší pán s pejzy zakoupil první výtisk *Aristokracie duchovního světa*. Ta báječná kniha vyšla.

Tři týdny poté jsem si usmyslel, že se rozjedu za doktorem Hardenem do Jolietu v Ohio. Jak se říká, když nejde Mohamed k hoře... (Nebo to byl Mojžíš?) Byl to člověk plachý a samotářský. Bylo třeba jej povzbudit, poblahopřát mu a zabránit možným nabídkám od konkurence. Měl jsem v úmyslu zařídit vše tak, abych i jeho následující knihu vydal já, a pro ten účel jsem s sebou vzal několik pečlivě formulovaných smluv, které mu na příštích pět let sejmou z beder veškeré nepříjemné obchodní záležitosti.

Z New Yorku jsme vyjeli ve čtyři hodiny. Mám ve zvyku brát s sebou pět šest výtisků své nejvýznamnější knihy a příležitostně je půjčovat nejinteligentněji vyhlížejícím spolucestujícím v naději, že řečená kniha upoutá pozornost nové skupiny čtenářů. Než jsme dojezдили do Trentonu, dáma s lorňonem v první třídě podezíravě obracela stránky svého výtisku, mladík, který se mnou sdílel kupé, byl do knihy zcela ponořen a dívka s nazrými vlasy a obzvlášť milýma očima hrála piškvorky na zadní desce třetího výtisku.

Já sám jsem podřimoval. Krajina New Jersey se nenápadně proměnila v krajinu Pensylvánie. Míjeli jsme mnoho krav a také lesů a polí a zhruba co dvacet minut se na vesnickém nádražíčku zjevil tentýž farmář s povozem, žvýkal tabák a zamyšleně hleděl do oken projíždějícího vlaku.

Museli jsme kolem toho farmáře projet tak desetkrát nebo patnáctkrát, když můj spánek náhle přetrhlo zjištění, že mladík, se kterým sdílím kupé, si podupává nohou jako bubeník a vydává u toho tiché výkřiky a vzdechy. Byl jsem překvapen i potěšen, protože bylo vidět, že je hluboce pohnut knihou, kterou svírá v dlouhých bílých prstech – *Aristokracií duchovního světa* od doktora Hardena.

„Poslyšte,“ spustil jsem žoviálně, „vypadáte, že vás to zaujalo.“

Vzhledl – v hubeném obličejí měl oči, které vidáme jen u dvou druhů lidí: u těch, kteří na duchovno věří, a u těch, kteří na duchovno nevěří.

Vypadal stále poněkud omámeně, a tak jsem svůj dotaz zopakoval.

„Zaujalo!“ vykřikl. „Zaujalo! Proboha!“

Zkoumavě jsem se na něj podíval. Ano, nade vši pochybnost je buď médium, nebo jeden z těch sarkastických mladíků, kteří do populárních časopisů píší humorné historky o spiritualistech.

„Pozoruhodné... dílo,“ řekl. „Jeho – řekněme – hrdina nejspíš od své smrti nedělal nic jiného, než že ho diktoval svému strýci.“

Přítakal jsem, že určitě ano.

„Jeho hodnota však,“ poznamenal s povzdechem, „závisí beze zbytku na tom, zda ten mladý muž je tam, kde tvrdí, že je.“

„Samozřejmě.“ Byl jsem zmaten. „Ten mladík musí být – v ráji, nikoli v očistci.“

„Ano,“ přisvědčil zamyšleně, „bylo by trapné, kdyby byl v očistci – a ještě trapnější, kdyby byl na nějakém třetím místě.“

To už na mě bylo příliš.

„V životě toho člověka nebylo nic, co by opravňovalo domněnku, že skončil v – v –“

„Jistěže ne. To místo, o kterém mluvíte, jsem na mysli neměl. Jen jsem řekl, že by bylo trapné, kdyby byl v očistci, a ještě trapnější, kdyby byl někde jinde.“

„Kde, pane?“

„V Yonkers, kupříkladu.“

To mě zvedlo ze sedadla.

„Cože?“

„Totiž kdyby byl v očistci, bylo by to jen jeho vlastní drobnou chybou – kdežto kdyby byl v Yonkers –“

„Milý pane,“ vybuchl jsem netrpělivě, „jak podle vás souvisí Yonkers a *Aristokracie duchovního světa*?“

„Nijak. Jen jsem říkal, že kdyby byl v Yonkers –“

„Ale on tam není.“

„Ne, to není.“ Odmlčel se a znovu si povzdychl. „Nedávno se totiž přestěhoval z Ohia do Pensylvánie.“

Tentokrát jsem vyskočil – samou nervozitou. Zatím mi nebylo jasné, kam míří, ale cítil jsem, že jeho poznámky mají nějaký význam.

„Chcete říct,“ vyhrkl jsem, „že vnímáte jeho astrální přítomnost.“

Mladík se prudce zvedl.

„To by stačilo,“ prohlásil. „Poslední měsíc jsem hračkou všech důvěřivých královniček a Basilů Kingů z celých Spojených států. Abyste věděl, pane, jmenuji se Cosgrove P. Harden. Nejsem mrtev. Nikdy jsem nebyl a po přečtení té knihy už mi smrt nebude nikdy připadat bezpečná!“

II

Dívku naproti můj truchlivý a užaslý výkřik natolik vylekal, že místo křížku načrtl kolečko.

Před očima jsem měl dlouhou frontu lidí táhnoucí se od Čtyřicáté ulice, kde sídlí mé nakladatelství, až na Bowery – pět set tisíc lidí, co třímá v náruči každý svůj výtisk *Aristokracie duchovního světa* a požaduje své dva dolary padesát centů zpět. Napadlo mě změnit všechna jména a přesunout knihu z kategorie populárně-naučné do beletrie. Ale i na to už bylo pozdě. V rukou americké Veřejnosti bylo tři sta tisíc svazků.

Když jsem se sdostatek vzpamatoval, mladík mi vyprávěl, co zažil od chvíle, kdy byl prohlášen za mrtvého. Tři měsíce v německém vězení, deset měsíců v nemocnici se zápallem mozkových blan a pak ještě měsíc, než si vzpomněl, jak se jmenuje. Půl hodiny po příjezdu do New Yorku potkal starého přítele. Ten na něj hleděl, pak se začal dusit a padl jako podřátý. Když se probal, pořídili si v lékárně drink a Cosgrove Harden o sobě během hodiny vyslechl ten nejpodivnější příběh, jakému kdy kdo naslouchal.

Vzal si taxíka do knihkupectví. Kniha, kterou hledal, byla vyprodaná. Okamžitě vyrazil vlakem do Jolietu v Ohio a řízením štěstěny se mu kniha dostala do rukou.

Nejdřív mě napadlo, že je to jen nějaký vyděrač, ale když jsem jeho zjev porovnal s fotografií na straně 226 *Aristokracie duchovního světa*, nebylo pochyb o tom, že je to Cosgrove P. Harden. Byl hubenější a starší než na fotografii a postrádal huňatý knír, ale byl to tentýž člověk.

Vzdychl jsem – zhluboka a tragicky.

„A zrovna se prodává líp než kdejaký román.“

„Román!“ odsekl popuzeně. „Vždyť to není nic jiného!“

„V jistém smyslu –“ připustil jsem.

„V jistém smyslu? Je to román, vykazuje veškeré znaky beletrie: od začátku do konce je to lež. Řekl byste snad, že popisuje pravdu?“

„Ne,“ odvětil jsem klidně, „řekl bych, že je to kniha populárně-naučná. Populárně-naučná literatura stojí na pomezí beletrie a odborné literatury.“

Otevřel knihu na náhodné stránce a vyrazil ze sebe krátký útrpný skřek, až se zrzka zarazila, přestože její piškvorkový turnaj už musel mezitím dospět přinejmenším do semifinále.

„Podívejte!“ zakvílel zoufale, „jen se podívejte! Tady se píše ‚Pondělí. Přečtete si, co podle té knihy dělám ‚na druhém břehu‘ v ‚pondělí‘. Udělejte to pro mě! Podívejte se! Čichám ke kytičkám. Celý den čichám ke kytičkám. Vidíte to, ne? Na straně 194 nahoře přičichnu k růži –“

Opatrně jsem si zdvihl knihu pod nos.

„Nic necítím,“ opáčil jsem, „snad inkoust –“

„Nečichejte!“ vykřikl. „Čtěte! Přičichnu si k růži a na dva odstavce se rozvášním o pudové vznešenosti člověka. Jedno jediné přivonění. Pak se hodinu zabývám sedmikráskami. Proboha! Už nikdy se nemůžu ukázat na srazu spolužáků!“

Obrátil pár stránek a znovu zasténal.

„Tady jsem s dětmi – tančím s nimi. Celý den spolu jen tančíme. A není to ani slušné shimmy. Tančíme cosi estetického. Já neumím tančit. Děti nenávidím. Ale jen co umřu, je ze mě zřejmě něco mezi kojnou a sboristou.“

„Ale no tak.“ Odvážil jsem se k vyčítavému tónu. „Tohle je podle všech překrásná pasáž. Vidíte, tady se popisuje vaše oblečení. Máte na sobě – kdepak to máme – aha, jakýsi průsvitný šat. Vlaje za vámi –“

„– jakési vlající spodní prádlo,“ přerušil mě mrzutě, „a po celé hlavě mám listí.“

To jsem musel uznat, listí z textu skutečně vyplývalo.

„Na druhou stranu,“ nedal jsem se, „představte si, o kolik to mohlo být horší. Býval by vás mohl doopravdy zesměšnit, stačilo by, aby vás nechal odpovědět, jaké číslo je na dědečkových hodinkách nebo co bude s těmi třemi dolary a osmdesáti centy, co dlužíte v pokeru.“

Nastalo ticho.

„Strýc je vtipálek,“ pronesl zamyšleně, „a zřejmě taky trochu blázen.“

„Ale vůbec ne,“ ujistil jsem ho. „Celý život jedním s autory a on je z nich všech nejvíc při smyslech. Nikdy si od nás nechtěl půjčit peníze, nikdy po nás nechtěl, abychom povyházeli celé propagační oddělení, a nikdy nám netvrdil, že nikdo z jeho přátel v Bostonu nemůže sehnat jeho knihu.“

„Stejně tomu jeho astrálnímu tělu dám pěknou nakládačku.“

„A nic víc?“ zeptal jsem se úzkostlivě. „Nezjevíte se pod svým skutečným jménem a nepokazíte prodeje knihy, že ne?“

„Cože?!“

„To byste přece neudělal. Jen si představte to zklamání, které byste způsobil. Zarmoutil byste půl milionu lidí.“

„Všechny ženy,“ odtušil nevrle, „se rády rmoutí. Třeba ta moje holka – ta, co jsem s ní byl zasnoubený. Jak myslíte, že jí bylo, když četla o těch mých květinářských vycházkách? Myslíte, že se jí líbilo, jak tančím s kupou dětí po celé – po celé straně 221? Nezahalený!“

Byl jsem zoufalý. Potřeboval jsem okamžitě slyšet to nejhorší.

„Co – co hodláte dělat?“

„Co hodlám dělat?“ zahřimal. „Nuže, nechám strýce zavřít a s ním i jeho nakladatele a agenta a celou tu chásku až po posledního tiskařského učně, co ládoval štočky.“

III

Než jsme druhý den v devět hodin ráno dojeli do Jolietu v Ohio, podařilo se mi ho alespoň zčásti přivést k rozumu. Jeho strýc je starý člověk, vykládal jsem mu, pomýlený muž. On sám byl ošálen, o tom nemůže být sporu. Dost možná má slabé srdce a pohled na zničenonc se zjeví většího synovce by ho mohl dodělat.

V koutku duše jsem samozřejmě doufal, že dospějeme ke kompromisu. Pokud se Cosgrove za rozumnou částku nechá přesvědčit, aby se nějakých pět let držel stranou, všechno dobře dopadne.

Takže jsme opustili nádražíčko, vyhnuli jsme se vesnici a v tíživém tichu jsme ukusovali z půlmíle k domu doktora Hardena. Sto metrů od něj jsem se zastavil a obrátil ke Cosgroveovi.

„Vy počkejte tady,“ nařídil jsem mu. „Musím ho na ten šok připravit. Za půl hodiny jsem zpátky.“

Nejdřív se vzpěchoval, ale nakonec si rozmrzele sedl do husté trávy u cesty. Otřel jsem si zpoceně čelo a vyrazil k domu.

Zahrada byla zalitá sluncem a vévodily jí japonské magnolie, které skrápěly trávnik růžovými slzami. Hned jsem ho zahlédl, seděl u otevřeného okna. Dovnitř proudilo slunce, světelné čtverce se prodlužovaly a plížily se mu po stole a stozích papíru, jimiž byl zaharaburděn, a pak i po samotném doktoru Hardenovi, od klína až po bíle zarostlý obličej. Před sebou na stole měl prázdnou hnědou obálku a hubenými

prsty se pilně probíral svazkem novinových výstřižků, jež z ní právě vytáhl.

Dostal jsem se docela blízko, zpola skrytý za magnoliemi, a už už jsem ho chtěl oslovit, když vtom jsem si všiml, že se pod nízkými větvemi jabloní na severním okraji zahrady protáhla dívka ve fialových šatech a vydala se po trávníku k domu. Ucouvl jsem a sledoval, jak došla rovnou k otevřenému oknu a bez okolků promluvila k velkému doktoru Hardenovi.

„Potřebuju s vámi mluvit,“ prohlásila zprudka.

Doktor Harden vzhlédl a z ruky mu vypadl a snesl se k zemi výstřižek z *Philadelphia Pressu*. Pomyslel jsem si, jestlipak to není z článku, který ho nazývá „novým svatým Janem“.

„O tomhle!“ pokračovala dívka.

Vytáhla z podpaží knihu. Byla to *Aristokracie duchovního světa*. Poznám ji podle červené obálky s andílky v rozích.

„O tomhle!“ zopakovala rozzuřeně, načež prudce mrštila knihou do křoví, až prolétla mezi dvěma šípkovými růžemi a zůstala zoufale zaklíněná u kořenů.

„Propáníčka, slečno Thalie!“

„Propáníčka, slečno Thalie!“ napodobila ho. „Vy starej blázne, za ten škvár by vás měli zmrtvit.“

„Zmrtvit?“ Hlas doktora Hardena vyjadřoval slabý náznak naděje, že jde o jakousi novou poctu. Brzy byl pochybností zbaven.

„Zmrtvit!“ hřímala dál, „slyšel jste dobře! Kristepane, vy neumíte anglicky, nebo co? Nebyl jste snad nikdy na maturáku?“

„Netušil jsem,“ opáčil nevzrušeně doktor Harden, „že se v Bowery konají plesy, a neznám žádný precedens pro užití slovesného tvaru adjektiva mrtvý. Pokud jde o knihu –“

„Je to hanba, že jí není rovno.“

„Buďte tak hodná a přečtete si tyto výstřižky –“

Opřela se lokty o parapet a chvíli to vypadalo, jako by se chtěla vyhoupnout do okna, ale pak si náhle položila bradu na složené paže, zpřímala se na něj podívala a rozpovíдалa se.

„Měl jste synovce,“ řekla. „To byla jeho smůla. Byl to ten nejlepší chlap na světě a jedinej, kterýho jsem kdy milovala a milovat budu.“

Doktor Harden přikyvoval a chtěl něco říct, ale Thalia praštila pěstičkou o parapet a pokračovala.

„Byl statečný a upřímný a tichý. Zemřel na své zranění v úplně cizím městě a zmizel z povrchu zemského jako seržant Harden ze Stýho pátého pěchotního pluku. Tichý život a čestná smrt. Co jste to udělal!“ Postupně zvyšovala hlas, až se jí roztřásl a s ním se rozechvělo psí víno plazící se po okně. „Co jste mu to udělal! Vždyť je teď k smíchu! Oživil jste ho jako vymyšlený stvoření, co posílá nablblý zprávy o kytičkách a ptáčcích a o tom, kolik měl George Washington vyvrtaných zubů. Vy jste –“

Doktor Harden vstal.

„Vy jste mi sem přišla,“ začal zostra, „vykládat, co jsem –“

„Sklapněte!“ vřískla. „Já vám povím, co jste udělal, a nezabráníte mi v tom ani vy, ani všechny astrální těla, co jich na týchle straně Skalistejch hor je.“

Doktor Harden klesl zpátky na židli.

„Pokračujte,“ pronesl a snažil se přitom ovládnout. „Ať vám ta vaše nevyvážená huba upadne.“

Na okamžik se odmlčela a odvrátila hlavu. Bylo vidět, že se kouše do rtu a polyká slzy. Potom se tmavýma očima znovu zadívala na něj.

„Vzal jste ho,“ pokračovala, „a udělal z něj médium jako koláč z kusu těsta – koláč pro všechny ty hysterky, co vás mají za skvělého chlapa. Zrovna vás! Vás, co nemá žádnou úctu k soukromí a důstojný smrti. Jste bezzubej zažloutlej stařík a nemáte v sobě ani kouska opravdický lítosti, že jste si takhle zahrál s důvěřivostí fůry bláznů, jako jste vy sám. To je všechno – skončila jsem.“

Nato se obrátila a stejně náhle, jako přišla, se vztyčenou hlavou vyrazila po cestičce směrem ke mně. Počkal jsem, než mě mine a ujde ještě nějakých dvacet metrů, aby byla z dohledu doktora Hardena. Pak jsem se po hebkém trávníku vydal za ní a promluvil na ni.

„Slečno Thalie.“

Poněkud polekaně na mě pohlédla.

„Slečno Thalie, chci vám říct, že o kus dál na vás čeká překvapení. Někdo, koho jste mnoho měsíců neviděla.“

Z jejího výrazu bylo patrné, že nic nechápe.

„Nechci vám nic ukazovat,“ pokračoval jsem, „ale taky nechci, abyste se za chvíli vyděsila, protože vás možná čeká největší překvapení v životě.“

„Co tím myslíte?“ zeptala se tiše.

„Nic,“ odvětil jsem. „Jděte dál a myslete na samé hezké věci a zčista-jasna se stane něco úžasného.“

Pak jsem se hluboce uklonil a se shovívavým úsměvem a s kloboukem v ruce jsem zůstal stát na místě.

Udiveně se na mě podívala a pak se pomalu obrátila a odcházela. Po chvíli se ztratila z dohledu za nízkou kamennou zídou pod magnoliemi.

IV

Trvalo čtyři dny – čtyři parné a úzkostné dny –, než jsem dokázal zkrotit nastalý zmatek natolik, abych mohl uspořádat obchodní jednání. První schůzka mezi Cosgrovem Hardenem a jeho strýcem mi způsobila největší nervové vypětí v životě. Hodinu jsem seděl na krajíčku kluzké a rozklížené židle připraven vyskočit pokaždé, když se Cosgroveovi pod rukávem kabátu napjaly svaly. Pokaždé jsem sebou instinktivně trhl, sjel jsem ze židle a zůstal sedět na podlaze.

Doktor Harden rozhovor nakonec uzavřel tím, že vstal a odešel nahoru. S pomocí výhrůzek a slibů se mi podařilo mladého Hardena vmanévrovat do jeho pokoje a vymámit z něj příslib čtyřiařvaceti hodin mlčení.

Veškerou hotovost, kterou jsem měl u sebe, jsem rozdělil jako úplatek mezi dva staré sluhy. Zapřísahal jsem je, že nesmí nic prozradit, jelikož pan Cosgrove Harden právě uprchl ze Sing Singu. Třásl jsem se, když jsem to říkal, ale ve vzduchu už viselo tolik lží, že jedna navíc nemohla ničemu uškodit.

Nebýt slečny Thalie, byl bych to vzdal hned první den, vrátil se do New Yorku a očekával, kdy se to na mě všechno zřítí. Jenže ona prožívala tak naprosté a blažené štěstí, že byla svolná úplně se vším. Nabídl jsem jí, že jestli se vezmou, přestěhují se na západní pobřeží a deset let tam budou žít pod novým jménem, budu je štědře finančně podporovat. Skákala radostí. Chopil jsem se příležitosti a v barvách jsem jí vylíčil hnízdečko lásky v Kalifornii, po celý rok tam bude panovat příjemné podnebí, no jen ať si představí, jak se Cosgrove vrací domů na večeri, a romantické staré misie nedaleko, a jak se Cosgrove vrací domů na večeri, a Golden Gate v červnovém soumraku, a jak se Cosgrove a tak dál.

Poslouchala mě a tu a tam výskla radostí a už už by se tam rozjela. To ona ho čtvrtý den přesvědčila, aby přišel do obývacího pokoje na jednání. Nakázal jsem hospodyni, že za žádných okolností nesmíme být rušeni, a jali jsme se celou věc rozebírat.

Naše názory se zcela rozcházel.

Mladý Harden byl trochu jako Srdcová královna v *Alence v kraji divů*. Někdo udělal chybu a ten někdo za to má bez odkladů trpět. V téhle rodině už bylo dost domněle mrtvých mužů, a jestli si někdo nedá pozor, tak tu bude první opravdová mrtvola.

Doktor Harden to viděl tak, že je to všechno pěkná polízanice a on neví, co si s ní počít, a ví to jen sám pámbůh a on by nejraději umřel.

Thalia celou věc viděla tak, že si v průvodci vyhledala Kalifornii, podněbí je tam překrásné a Cosgrove se vrací domů na večeri.

Můj názor byl, že nic není tak horké, jak se uvaří, a komu se nelení, tomu se zelení, a tak dlouho jsem na sebe vršil přísloví, až byli všichni ještě zmatenější než na začátku.

Cosgrove Harden trval na tom, abychom si k ruce vzali čtyři výtisky *Aristokracie duchovního světa* a řádně to prohovořili. Jeho strýc na to řekl, že jen při pohledu na tu knihu by se mu udělalo zle od žaludku. Thalia navrhovala, abychom se rozjeli do Kalifornie a probrali celou věc tam.

Rozdal jsem čtyři knihy. Doktor Harden zavřel oči a zasténal. Thalia výtisk otevřela na poslední stránce a začala kreslit krásné bungalovy a před každým z nich mladou manželku. Mladý Harden zuřivě listoval na stranu 226.

„Tady je to!“ zvolal, „hned naproti fotografii s popiskem ‚Cosgrove Harden den předtím, než odplul, ukazuje na malou pihu nad levým okem, čteme: ‚Tato piha Cosgrovea vždy tráčila. Měl pocit, že tělo by mělo být dokonalé a toto je nedokonalost, kterou je podle přirozenosti potřeba napravit.‘ Ha! Já žádnou pihu nemám.“

Doktor Harden přitakal.

„Snad nějaká šmouha na negativu,“ odušil.

„Panenko skákavá! Kdyby na negativu nějakou náhodou nebyla má levá noha, nejspíš bych po té levé noze celou knihu toužil – a v kapitole dvacet devět bych se s ní shledal.“

„Poslyšte,“ vložil jsem se do toho. „Mohli bychom se dohodnout na nějakém kompromisu? Nikdo neví, že tu jste. Mohli bychom –“

Mladý Harden se na mě zuřivě zaškaredil.

„Ještě jsem nezačal. Zatím jsem se nezmínil o odcizení, jež se vkradlo do Thaliiných citů.“

„Odcizení!“ zaprotestoval doktor Harden. „Já si jí přece vůbec nevšímám. Nenávidí mě. Je –“

Cosgrove se hořce zasmál.

„To si lichotíš. Ty si myslíš, že žárlím na ty tvé šedivé pejzy? Mluvím o tom, jak se po přečtení těchto mých popisů změnily její city ke mně.“

Thalia se vážně předklonila.

„Mé city se vůbec nezměnily, Cosgrove – nikdy.“

„Ale Thalie,“ opáčil Cosgrove poněkud mrzutě, „musely se aspoň trochu změnit. Třeba taková strana 223. Copak můžeš milovat muže, který nosí vlající spodní prádlo a je – je průsvitný?“

„Truchlila jsem, Cosgrove. Tedy bývala bych truchlila, kdybych tomu věřila, ale nevěřila jsem.“

„Takže jsme se neodcizili?“ Zněl zklamaně.

„Ani trochu.“

„Inu,“ odsekl Cosgrove, „politicky jsem tak jako tak naprosto znemožněn – totiž kdybych se rozhodl dát na politiku, nikdy bych se nemohl stát prezidentem. Nejsem ani demokratický duch – jsem spirituální snob.“

Doktor Harden seděl s hlavou v dlaních a vykazoval známky hluboké sklíčenosti.

Zoufale jsem Cosgrovea přerušil – tak hlasitě, že musel chtě nechtě zmlknout a poslouchat.

„Zaručím vám deset tisíc ročně, když na deset let zmizíte!“

Thalia zatleskala, a když se na ni Cosgrove koutkem oka podíval, poprvé dal najevo aspoň náznak zájmu.

„A co až uplyne těch deset let?“

„Totiž,“ začal jsem s nadějí v hlase, „to už by doktor Harden mohl – mohl by –“

„Jen to řekněte,“ ucedil doktor ponuře. „To už bych mohl být po smrti. Rád tomu věřím.“

„– takže byste se mohl vrátit pod svým pravým jménem,“ pokračoval jsem zatvrzele. „A mohu vám slíbit, že se po tu dobu neobjeví žádné nové vydání.“

„Hm. A co když za deset let ještě bude naživu?“ otázal se Cosgrove podezíravě.

„Kdepak, já umřu,“ ujistil ho doktor hbitě. „S tím si nedělej starosti.“

„Jak víš, že umřeš?“

„Tak jak člověk tyhle věci ví. Je to prostě lidská přirozenost.“

Cosgrove se na něj kysele ušklíbl.

„V této diskusi nemá humor co pohledávat. Pokud čestně slíbíš, že zemřeš, bez jakýchkoli duševních výhrad –“

Doktor pochmurně přikývl.

„Na to se spolehni. Podle toho, kolik peněz ještě mám, do té doby umřu hladu.“

„To by vyhovovalo. A až to přijde, tak si proboha zaříd, aby tě pohřbili. Ne že zůstaneš ležet mrtvý doma a já se budu muset vrátit a všechno to oddřít.“

Doktor se tvářil poněkud zahořkle a Thalia po dlouhém mlčení náhle zvedla hlavu.

„Neslyšeli jste venku něco?“ zeptala se zvědavě.

Skutečně jsem něco slyšel – tedy podvědomě jsem vnímal jakýsi šum, a ten šum zesiloval a mísil se s ozvěnou mnoha kroků.

„Ano,“ přitakal jsem. „Zvláštní –“

Vtom jsme byli přerušeni – šum přerostl v pokřik, dveře se rozlétly a dovnitř vtrhl sluha s vyvalenýma očima.

„Pane doktore! Pane doktore,“ volal vyděšeně, „venku je dav lidí, zhruba milion, jdou sem. Na verandě budou asi tak –“

Zesílený hluk nám napověděl, že už na verandě jsou. Vyskočil jsem.

„Schovejte někam synovce!“ křikl jsem na doktora Hardena.

Kulil na mě vodnaté oči a vousy se mu třásly, ale chabě chytil Cosgrovea za loket.

„Co se to děje?“ hlesl.

„Nevím. Okamžitě ho zaveďte nahoru na půdu – zahažte ho listím, strčte ho za almaru po babičce!“

Nato jsem zmizel a zanechal ty tři ve zmateném zděšení. Prohnal jsem se halou a vyběhl jsem na verandu. Stihl jsem to tak akorát.

Prosklená veranda byla plná lidí, mladých mužů v kostkovaných oblecích a v kloboucích, starých mužů v polobotkách a s otřepanými manžetami, tlačili se a strkali a navzájem se překřikovali a mávali na mě.

Jedno měli společné, v pravé ruce tužku a v levé poznámkový blok – otevřený – a čekali. Na první pohled byli neškodní, ale jejich přítomnost nevěstila nic dobrého.

Za nimi na trávníku se shlukl ještě větší dav – řezníci a pekaři v zástěrách, tlusté ženštiny s rukama založenýma na prsou, hubené ženské, co držely umouněná děcka v náručí, aby lépe viděla, ukřičení kluci, uštěkaní psi a příšerné holčičky, které poskakovaly, výskaly a přitom tleskaly. Za nimi v jakémsi vnějším kruhu stáli starší pánové z vesnice, bez zubů a s kalnýma očima, a jak hleděli s otevřenou pusou, koneček plnovousů se jim otíral o hůl v ruce. Daleko za nimi zapadalo slunce a jeho rudé a děsivé světlo dopadalo na tři stovky shrbených ramenou.

Po lomozu, který spustil můj příchod, se rozhostilo ticho – mlčenlivý klid obtěžkaný významem – a do toho ticha se ozvaly hlasy mužů se zápisníky.

„Jenkins z *Toledo Blade*!“

„Harlan ze *Cincinnati News*!“

„M'Gruder z *Dayton Times*!“

„Cory ze *Zanesville Republican*!“

„Jordan z *Cleveland Plain Dealer*!“

„Carmichael z *Columbus News*!“

„Martin z *Mila Herald*!“

„Ryan z *Akron World*!“

Bylo to zvláštní a tajemné – jako by mapa Ohia zešílela, vzdálenosti se zkrátily a města přeskakovala z jednoho okresu do druhého. V hlavě mi hučelo.

Potom bylo zase ticho. Uprostřed zástupu se cosi dělo, davem se nesla jakási vlna nebo vír, jako když vítr načechrá obilí.

„Co chcete?“ zvolal jsem dutě.

Pět set hrdel mi odpovědělo jako jeden hlas.

„Kde je Cosgrove Harden?“

Bylo to venku! Novináři se kolem mě rojili, prosili, vyhrožovali a dožadovali se.

„– pečlivě jste to tajil, že jo – skoro se to nedostalo ven – vyplatí se platit účty – dal by nám rozhovor – pošlete sem toho starýho podvodníka –“

Pak ta podivná vlna v poli lidí došla až dopředu a náhle se vytratila. Z davu se energicky vynořil vysoký mladík se slámovými vlasy a nohama jako kůly a desítky rukou ho ochotně popostrčily ke mně. Začal stoupat na verandu, vzhůru po schodech...

„Kdo jste?“ křikl jsem.

„Mý méno je Elbert Wilkins,“ vydechl. „To já jim všechno řek.“

Odmlčel se a hrud' se mu dmula. Byl to pro něj veliký okamžik. Byl nesmrtelným poslem bohů.

„Poznal jsem ho, hned jak se tu vobjevil! Koukněte – koukněte –“ Všichni jsme se dychtivě naklonili blíž. „Mám tudle směnku na tři dolary a vosumdesát centů, co prohrál v pokru, a já ty prachy chci!“

Jsem nakladatel. Vydám cokoli. Hledám knihu, která se prodá v půlmilionovém nákladu. Je období románů s nadpřirozenými motivy. Pokud by to bylo možné, nejraději bych něco od zavlého materialisty o zámožném členovi pánského klubu a tmavé indiánce – anebo něco o lásce. Láska je tutovka – milovat je lidské.

NOČNÍ MŮRA

ZELDA FITZGERALDOVÁ JAKO BALERÍNA NA MĚSÍCI, AUTOPORTRÉT, 1927

„Noční můra“ je podle příspěvku Harolda Obera „pochopitelně velmi nepravděpodobná, ale dobře odvyprávěná“. Je to fantazie zasazená do ústavu pro duševně choré, příběh o rodinných poutech (v ústavu pobývá několik bratrů a jeden z lékařů je otcem jiné lékařky) s milostnou zápletkou.

V roce 1932 už Fitzgerald moc dobře věděl, jak to chodí i v těch nejluxusnějších a nejpokrokovějších psychiatrických klinikách. Zelda byla poprvé hospitalizována v Evropě v roce 1930 a od února do června 1932 byla pacientkou Phippsovy kliniky v Baltimoru. Povídka „Noční můra“ stojí na otázce, kdo je a kdo není „blázen“ – jak se duševní zdraví definuje a co vše záleží na tom, kdo definici vyslovuje. A pro Fitzgeralda je představa záchrany někoho duševně zdravého od dvojakosti a pohromy splněným přáním.

„Noční můru“ odmítl *College Humor*, *Cosmopolitan*, *Redbook* a *Saturday Evening Post*, tedy periodika, jež Fitzgeraldovy texty publikovala pravidelně a nadšeně. Už samo odmítnutí činí povídku z dnešního pohledu zajímavou. V roce 1932 čtenáři něco takového od Fitzgeralda nečekali, takže to redaktoři nechtěli. Časy byly už tak dost bezútěšné a on „měl být“ spisovatelem příběhů plných nočních radovánek a peněz. Zápletka se pro jistotu zčásti točí kolem peněz (bratři je mají a doktoři je chtějí), ale popisy pacientů a péče o ně se redaktorům nezamlouvaly. Od Fitzgeralda chtěli lehké děvy a lehké čtení. V dubnu 1932 píše smutně, leč odhodlaně Obeirovi: „Noční můra se nikdy, nikdy neprodá.“ V červnu 1936 Fitzgerald prozradil, že povídku pořád má, ale „očesal“ ji „a skoro všechny dobré věty z ní použil v románu *Něžná je noc*.“ Strojopis povídky s úpravami, které autor provedl tužkou, byl dlouhá léta majetkem rodiny a prodal se 15. června 2012 v newyorské aukční síni Sotheby's.

17
NIGHTMARE
~~CHAPTER OF THE NIGHT~~

By

F. Scott Fitzgerald

May I say in the beginning that I don't believe this ever happened: it is all too grotesque and I have been unable to find the exact locality where it took place ^{or to} ~~and~~ identify the people by their real names. But here is the story as I heard it.

In a pleasant section of New Hampshire, on a hill that is white in the winter and green in summer, four or five houses stand near each other. On a spring afternoon all the doors and windows of the largest and most elaborate house are thrown open toward the tennis courts; often the sound of a violin and piano drifted out upon the summer air. *There*

There is movement in the reception room downstairs as if a house-party were taking place. Walking the length of the terrace you might see through the French windows people playing in the billiard room, or other people listening to the spirited

NOČNÍ MŮRA

(FANTAZIE V ČERNÉ)

Na úvod bych rád řekl, že podle mého názoru se následující příběh nikdy nestal: je příliš groteskní a já nedokázal najít přesné místo, kde se odehrál, ani zjistit skutečná jména postav. Ale povím vám ten příběh, jak jsem jej slyšel.

V příjemné části New Hampshiru, na kopci v zimě bílém a v létě zeleném stojí pospolu čtyři nebo pět domů. Na jaře se odpoledne dveře a okna toho největšího a nejhonosnějšího otevrou k tenisovým kurtům. Letním vzduchem se často nesou tóny houslí a klavíru. V přijímacím pokoji v přízemí je živo, jako by se tu konal večírek. Kdybyste se prošli po terase, francouzskými okny byste viděli, jak někdo hraje biliár a někdo jiný zase naslouchá oduševnělé harmonii Suppého *Lehké kavalerie* a jak o kousek dál sedí skupinka s vyšíváním v rukou – zkrátka všichni se v ten červený den nějak baví, až na vysokou dívku v bílém, která stojí ve dveřích a hledí k newhampshireským horám s viditelně pobouřeným výrazem.

V salonech se konverzovalo, někde dokonce vesele. Jakýsi vysoký krotký pán stojící proti dvojici posluchačů poznamenal přiškrceným hlasem:

„Třeba tamhle paní Millerová, jak hraje bridž. Stačilo by se k ní zezadu přihrást s ostrými nůžkami a ušmíknout jí půltucet těch myších kadeří a slušelo by jí to daleko víc.“

Ostatní dva muže jeho představa nijak zvlášť nepobavila. Jeden z nich mizernou španělštinou pronesl pohrdavou poznámku a mrzutě na mluvčího zahlížel a ten druhý si hleděl svého, ale když ke skupině přibyl čtvrtý muž, bleskurychle se otočil.

„Vida, vida, pan Woods – a pan Woods – a pan Woods,“ prohlásil nově příchozí žoviálně. „To máme dneska ale krásně!“

Tři páni Woodsovi – byli to bratři asi tak pětatřicet, čtyřicet a pětatřicet let staří – přisvědčili. Přichozí byl tmavý podsaditý muž s blýskavými hnědými očima a černými vlasy a ostře řezanými rysy, které se tak nějak dobře doplňovaly s jeho energickým, hladce plynoucím hlasem. Byl to dandy, sebejistější než kdokoli jiný v místnosti. Jmenoval se Vincintelli a pocházel z Milána.

„Líbila se vám hudba, kterou nám přednesli paní Sachsová a pan Hepburn?“ zeptal se Vincintelli.

„Právě jsem říkal –“ spustil nejstarší z bratrů Woodsových, ale odmlčel se.

„Co jste právě říkal?“ zajímal se Vincintelli tiše, leč ostře.

„Nic,“ odvětil pan Wallace Woods.

Vincintelli se rozhlédl a očima na okamžik spočinul na mladé ženě ve dveřích. Ucítil instinktivní nespokojenost s tím, jaký postoj zaujala – stojí ve dveřích, čímž prozrazuje, že její rozpoložení je spíš odstředivé než dostředivé – táhne ji to do červnového odpoledne, do rozlehlé zvlněné krajiny, plné dobrodružství jako bezmezný oceán. Píchlo ho z toho u srdce, protože on měl náladu právě opačnou – pro něj činila toto místo stabilním středem světa.

Obešel všechny místnosti o něco rychleji a nervózněji, než měl ve zvyku, tu pozdravil, tam prohodil vtip, pogrataloval amatérským muzikantům, načež prošel těsně kolem Kay Shaferové, jež se na něj neo-točila, až se znovu přiblížil k bratrům Woodsovým, kteří se stále drželi ve skupince.

„Měli byste se víc zapojit,“ plísnil je. „Neměli byste se tu v té své trojici takhle vyčleňovat.“

„*Yo no quiero*,“ odvětil druhý Woods svižně a pohrdavě.

„Jak víte, španělsky příliš dobře neumím,“ pronesl Vincintelli klidně, „daleko lépe bychom si popovídali anglicky.“

„*Yo no hablo Inglese*,“ odtušil Woods.

„Právě naopak, pane Woodsi. Anglicky mluvíte skvěle. Narodil jste se a vyrostl v Americe, stejně jako vaši bratři. To přece víme, ne?“ Sebevědomě a nesmlouvavě se zasmál a vytáhl hodinky. „Je půl třetí. Všichni se musíme odebrat na odpolední program.“ Jeho rychlá obrátka zapůsobila jako signál a lidé v místnosti se po jednom či po dvou dali do pohybu a pomalu vyšli ven.

„Vlak je připraven k odjezdu,“ zavolal nejmladší z Woodsových. „Směr New York, New Haven a Hartford přes zastávky Pelham, Greenwich, South Norwalk a Norwalk!“ Jeho hlas náhle zesílil, až se rozléhal po celé místnosti: „West Point! Larchmont! NEW HAVEN! A DÁLE PO SVÉ TRASE!“

Přispěchala k němu sestra.

„No tak, pane Woodsi.“ Její školený hlas dával najevo nesouhlas, ovšem bez známek podráždění. „Nesmíme dělat takový rámus. Půjdem tady do truhlárny a tam –“

„Vlak odjede od nástupiště číslo 12 –“ Znělo to žalostně, ale stále zvučně, a on se s ní poslušně vydal ke dveřím. Zbylí dva bratři zamířili s dalšími dvěma ošetřovatelkami za nimi. A tak i slečna Shaferová vzdychla, naposledy se podívala ven a odebrala se pryč. Jenže vtom vtrhl do místnosti drobný krátkonohý mužík s krunýřovitým tělem a kníry jako bobr a ona se zastavila.

„Ahoj tati,“ řekla.

„Ahoj, moje milá.“ Pak se obrátil k Vincintellimu. „Okamžitě pojďte se mnou do kanceláře.“

„Ano, pane profesore.“

„Kdy odjíždíš, tati?“ zeptala se Kay.

„Ve čtyři.“ Skoro jako by ji neviděl a ona se ani nepokusila s ním rozloučit. Jen se jí drobátko zkrabatilo čelo, když se podívala na hodinky a vyšla ven.

Profesor Shafer a doktor Vincintelli došli do profesorovy kanceláře v téže budově.

„Budu pryč tři nebo čtyři dny,“ oznámil profesor Shafer, „a chtěl jsem vám říct ještě několik věcí. Slečna Katzenbaughová [tvrdí], že chce pryč, a protože není ničím vázána, nemůžeme jí bránit – dokud nepřijede její sestra z New Yorku, pod nějakou záminkou ji tu držte. Je to jasná paranoidní schizofrenie, ale když se sami nechtějí vyléčit, tak co naděláme?“ Pokrčil rameny a podíval se na papír. „Pacient Ahrens má sebevražedné sklony. Bedlivě ho sledujte a z jeho pokoje odstraňte veškeré drobné předměty. Opatrnosti není nazbyt – vzpomeňte si na ty golfové míčky, co jsme při pitvě našli v panu Capesovi. A taky se domnívám, že paní O'Brienovou můžeme považovat za vyléčenou a propustit ji. Promluvte si s ní a uvědomte rodinu.“

„Zajisté," přítakal Vincintelli a horlivě si zapisoval.

„Carstairse přestěhujte do ‚Cedru‘. Za úplňku v noci mňouká a budí ostatní. A pak vás čeká pár receptů a rutinních věcí, s nimiž si jistě poradíte sám. Tak," opřel se do křesla, „to by bylo snad všechno. Chcete se mě na něco zeptat?"

Vincintelli zadumaně přikývl.

„Na bratry Woodsovy," řekl.

„Vy se pořád staráte o bratry Woodsovy," opáčil netrpělivě profesor. „Jejich případ neskýtá nijak zajímavou prognózu. Jejich stav se setrvale zhoršuje."

Vincintelli souhlasně přikyvoval. „Dnes," řekl, „jsem se je pokoušel dovést na oběd. Bez úspěchu – ten, co si myslí, že je hlasatel na nádraží, křičel, když odcházel."

Profesor Shafer se podíval na hodinky. „Za deset minut musím jít," poznamenal.

„Shrnu vám jejich anamnézu," řekl Vincintelli. „Bratři Woodsovi jsou bohatí a úspěšní burzovní makléři. Nejstarší Wallace se den po krachu na burze v devěťadvacátém nervově zhroutí a pošlou ho sem s kapsami plnými pásky z telegrafu. Rozvine se u něj mánie ve stříhání vlasů a máme problém pokaždé, když se zmocní nůžek. Například ta nešťastná událost s parukou paní Reynardové – a to ani nemluvíme o tom, jak se nůžtičkami na nehty pokoušel domáknout vašich vousů."

Profesor si nervózně prohrábl plnovous.

„Druhý bratr Walter měl na starosti oddělení zahraničních dluhopisů. Zhroutil se po revolucích v Jižní Americe a sem přišel s bludem, že hovoří výhradně španělsky. Třetí bratr John, který se specializoval na železniční cenné papíry, byl v pořádku až do pádu v roce 1931, kdy zčistajasna omdlel a probral se s přesvědčením, že je hlasatelem na nádraží Grand Central. Mají ještě čtvrtého bratra Petera, ten je duševně v pořádku a dál řídí rodinný byznys."

Profesor Shafer se opět podíval na hodinky. „To říkáte všechno velmi správně, pane kolego, ale já vás opravdu budu muset opustit. Pokud byste u nich doporučoval nějakou zvláštní změnu léčby, můžeme ji nasadit po mém návratu."

Začal soukat papíry do kufříku a Vincintelli ho zachmuřeně pozořoval.

„Ale pane profesore –“

„Po mém soudu bychom měli svůj zájem šetřit na případy slibnější, než je případ bratrů Woodsových.“ Nato odkvačil pryč.

Vincintelli zůstal sedět, v očích posmutnělou nespokojenost, když vtom se na stole rozsvítilo červené světélko a dovnitř vešla slečna Shaferová. Lékař vstal.

„Otec už je pryč?“ zeptala se Kay.

„Myslím, že byste ho ještě dohonila.“

„To je jedno. Chci jen nahlásit, že lis v knihvazárně je rozbitý.“

Hleděl na ni s neskrývaným obdivem.

„Při pohledu na vás,“ řekl, „se člověku ani nechce věřit, že jste vystudovaná doktorka.“

„To měl být kompliment?“ zeptala se nevzrušeně.

„Ano, kompliment vašemu mládí. Být doktor – není vyššího poslání. Ale být psychiatr“ – oči se mu obdivně rozzářily – „znamená být šlechticem, samurajem mezi lékaři. A až jednou vyrostou velkolepé věže našeho Ústavu psychiatrického výzkumu, který si v ničem nezadá s Rockefellerovým institutem –“

„Podle mého názoru,“ opáčila Kay Shaferová zvolna, „a myslím si to už delší dobu, jste sám v rané fázi maniodepresivní psychózy.“ Hleděl na ni a ona pokračovala. „A jestli odsud nevypadnu, tak brzy začnu pozorovat příznaky i u sebe. Otec by pak nejspíš pochopil, že na tohle nemám vůbec žádné nadání.“

Kay bylo třiaadvacet a její vysoká ladná postava byla dobře patrná i pod vcelku strohými bílými šaty. Měla hnědé oči, v nichž činorodě svítilo, a vážný výraz, jímž tu a tam problesklo pobavení. Když však teď promluvila, tvářila se zcela vážně.

„Co může být vhodným místem pro neurotického mladého a ctižádostivého doktora, nemusí být vhodným místem pro dívku s interesantním nosem.“

Před měsícem ji Vincintelli požádal o ruku a ona své odmítnutí ještě stvrdila smíchem. Cítil, že ještě nenadešel čas zkusit to znovu, ale neustále si úzkostlivě připomínal, jak stála u okna, jako by chtěla uletět.

„To proto, že jste se na svou práci ještě nedokázala podívat z profesionálního pohledu,“ odpověděl, jako by konejšil malou holčičku. „Pohled na vážně postiženého vás deprimuje – to je u laika naprosto přirozené,

ale u odborníka nevhodné. Musíme je brát jako pouhé případy – dokonce i jejich utrpení je jiné než naše. Možná trpí víc, ale ne tak, jak trpí běžné lidské bytosti. Je to jako přičítat schvácenému koni vnímavost vzdělaného člověka.“

„Mně to připadá skoro stejné,“ připustila Kay. „Vím, že se otec nemůže trápit každým případem, kterým se zabývá, ale zatvrdilo ho to. Já zkrátka se vši pokorou říkám, že se na tu práci nehodím.“

Popošel k ní, dokonce ji váhavě položil ruku na odhalené předloktí, ale okamžitě ji zase stáhl, jako by ucítil naskakující husí kůže či co.

„Já vám pomůžu, Kay. Kdybyste svůj život spojila –“

Přerušilo jej cvaknutí od profesora stolu, na němž se znovu rozsvítilo červené světélko. Netrpělivě poodstoupil od Kay a zvolal: „Vstupte!“ Byla to profesora sekretářka.

„Pane doktore, pan Peter Woods je tady, přijel z New Yorku.“

„Pan Peter Woods – ach ano.“ Vincintelli se napřímil, jeho rysy drobatko změkly a na tváři se mu usadil výraz kultivované srdečnosti. Do místnosti vešel Peter Woods.

Byl to asi třicetiletý vysoký muž, pohledný a zdvořilý, a v obličeji měl poněkud uštvané vzezření člověka zavaleného těžkými odpovědnostmi.

„Pan doktor Vincintelli?“ řekl. „Profesor Shafer prý odjel pryč.“

„Pojďte dál, pane Woodsi. Moc mě těší, že vás poznávám. Je mi líto, že tu pan profesor není, ale vzhledem k tomu, že se případem vašich bratrů obzvlášť zabírám, budu snad uspokojivou náhradou. Vlastně –“

Peter Woods se zničehonic zhroutil do křesla vedle stolu.

„Nepřijel jsem kvůli svým bratrům, pane doktore, ale kvůli sobě.“

Doktor Vincintelli se zarazil a pak se hbitě obrátil ke Kay.

„To bude všechno, slečno Shaferová,“ řekl. „Promluví si s panem Woodsem.“

Až v tom okamžiku si Peter Woods všiml, že v místnosti je ještě někdo jiný, a když si uvědomil, že jeho doznání slyšela i takhle krásná dívka, trhl sebou. Kay si ho mezitím bedlivě prohlížela – byl to dozajista ten nejpohlednější muž, jakého od studií potkala, ale ona se soustředila spíš na to, jak zatíná pěsti, na jeho obličejové svalstvo a na jeho ústa a hledala v tom všem „tenzi“, která je v lékařském smyslu jedním ze známek hrozících duševních potíží.

„Rád bych s panem Woodsem mluvil o samotě,“ zdůraznil doktor Vincintelli.

„Zajisté.“

Když odešla, Vincintelli se soucitně soustředěným výrazem usedl zpátky do profesora křesla a založil si ruce na prsou.

„Tak povídejte, pane Woodsi, co vás trápí.“

Mladík se dlouze nadechl a pak se i on opřel do křesla a zamyslel se.

„Jak asi víte, jsem nejmladším partnerem firmy,“ spustil. „Možná proto se nepoddávám starostem tolik jako mí bratři, ale upřímně řečeno mě krach na burze nijak zvlášť nezasáhl. V roce 1929 jsme byli nesmírně bohatí – měl jsem dojem, že nikdo by neměl být tak bohatý, jako jsme byli my. Když pak šlo všechno z kopce, bylo mi z toho mizerně, ale zdaleka jsem na tom nebyl jako bratři – a když se jeden po druhém zhroutili, nechápal jsem to. Zdálo se mi, že to okolnosti neospravedlňují.“

„Jen povídejte dál,“ pobídl ho doktor Vincintelli. „Rozumím vám.“

„Mě osobně netrápily ty těžké časy, ale spíš bratři. Od té doby, co se Walter před rokem zhroutil, žiju s představou, že máme v rodině dědičnou duševní chorobu a že já jí budu možná trpět taky. Tedy až do minulého týdne.“

Zhluboka se nadechl.

„Minulý pátek jsem přišel z práce do střešního loftu na Pětaosmdesáté ulici, kde bydlím úplně sám. Byl jsem dost upracovaný, a navíc jsem dvě noci předtím nespál a hodně jsem kouřil. Když jsem otevřel dveře do toho velkého ticha, náhle jsem ucítil, že už to přišlo – dostavilo se šílenství.“

„Vyprávějte mi o tom.“ Doktor Vincintelli se v křesle předklonil. „Řekněte mi přesně, co se stalo.“

„Víte – viděl jsem – viděl jsem –“

„Ano,“ pobízel ho doktor Vincintelli netrpělivě.

„Před očima jsem měl kola a kruhy a točily se a točily jako slunce a měsíce všech možných barev.“

Doktor Vincintelli se opět usadil.

„To je všechno?“

„A to vám nestačí?“ opáčil Peter Woods. „Nikdy předtím jsem nic takového neviděl.“

„Hlasy jste neslyšel?“ otázal se doktor. „Nebzučelo vám v hlavě?“

„To ano,“ připustil Peter, „bzučelo, jako při kocovině.“

„Hlava vás nebolela? Neměl jste pocit, že jste možná někdo jiný, než kdo si myslíte? Nechtěl jste se zabít? Nezachvátila vás hrůza?“

„Nic z toho se mi nestalo – až na to poslední – měl jsem strašlivý strach, že se zblázním.“

„Chápu,“ odvětil doktor Vincintelli a přitiskl prsty k sobě. Chvíli bylo ticho a pak promluvil jiskřivým, rozhodným hlasem. „Pane Woodsi, že jste dobrovolně přišel a svěřil se do naší péče, je to nejmoudřejší, co jste v životě udělal. Jste moc nemocný člověk.“

„Proboha,“ zasténal Peter Woods. „Myslíte, že bych mohl dopadnout jako bratři?“

„Ne,“ řekl doktor Vincintelli důrazně, „protože ve vašem případě nemoc zachytíme včas.“

Peter Woods schoval obličej do dlaní.

Pacienti, které nebylo třeba omezovat, běžně večeřeli s personálem u dlouhého stolu v příjemné jídelně – a když se usadili, Kay Shaferová se ocitla naproti panu Peteru Woodsovi.

Nad celým shromážděním se vznášela určitá melancholie. Lékaři udržovali čilý hovor, ale pacienti jako by byli vyčerpaní celodenní námahou nebo deprimovaní okolím, mlčky se soustředili na jídlo nebo jen zírali do talíře. Snahou Kay i ostatních lékařů bylo tuhle atmosféru pokud možno rozptýlit.

Když se posadila, usmála se na Petera Woodse a promluvila na něj a on se na ni podíval s trochu vyplašeným výrazem. Po chvíli nenuceně prohodil k panu Hughesovi, pacientovi po své levici, cosi o počasí, ale odpovědi se nedočkal, a tak sklopil oči a dál se o konverzaci nepokoušel. Za okamžik pan Hughes zničehonic promluvil.

„Kdo poslední dojí polívku,“ prohlásil, „je salát.“

Nikdo se nezasmál a zřejmě ho ani nikdo neslyšel. Mrtvolně bledá dáma po Woodsově pravici se k němu obrátila.

„Vy jste právě přijel?“

„Ano.“

„Hrajete polo?“ zajímala se.

„Páni, trochu.“

„Brzy si musíme zahrát, třeba zítra.“

„Milerád,“ řekl překvapeně.

Žena se k němu náhle naklonila.

„Prokrindáčka, ta ryba!“

Peter Woods pohlédl do svého talíře. S rybou na pohled nic nebylo.

„Vypadá moc dobře.“

„Dobře?“ Zavrtěla vyzábrou hlavou. „Jestli se vám zdá, že vypadá dobře, tak je mi líto, ale jste blázen.“

Kay si všimla, jak sebou trhl, znovu se podíval na rybu, zdrženlivě do ní štouchl vidličkou, a dokonce k ní nenápadně přičichl, jako by přestal důvěřovat vlastnímu úsudku.

Znovu se ozval pan Hughes.

„Kdo poslední dojí –“ Jenže Kay se zdálo, že už to zašlo příliš daleko. Předklonila se a jasným jiskřivým hlasem přetrhla poznámku pana Hughese:

„Znáte New Hampshire, pane Woodsi?“

„Nikdy jsem tu nebyl,“ odpověděl.

„Máme tady krásné trasy na procházku i na delší s nádhernými výhledy,“ řekla Kay.

„Nejnudnější krajina v Severní Americe,“ zamumlala žena od koní sotto voce.

Kay pokračovala v rozhovoru, dokud ji nepřerušil pan Hughes.

„Abyste věděli, tak já jsem lékař,“ prohlásil nazdařbůh, „jeden z nejlepších v zemi.“ Vrhл závistivý pohled na doktora Vincintelliho v čele stolu. „Kéž by mě to tu nechali asi tak týden řídit. Míval jsem vlastní kliniku, vedle ní tenhle ústav vypadá jako chudobinec.“

Smutně zíral do talíře.

„Co se stalo?“ otázal se snaživě Peter Woods. „Přestalo se vám dařit?“

„Přestalo,“ přisvědčil doktor sklíčeně, „všechno zkrachovalo. Musel jsem odejít sem.“

„To je tedy smůla.“

„Ano,“ odvětil lékař nepřítomně. „A já vím, proč se přestalo dařit.“

„Proč?“

„Bylo to spiknutí. Měl jsem mocné nepřátele. Co byste řekl, že proti mně použili?“

„Co?“ zájmal se Peter Woods.

„Myši. Celé mi to tam zamořili myšmi. Všude myši. Já vám vídal myši –“

Kay ho opět přerušila.

„Ale pane doktore, o tom teď panu Woodsovi nevyprávějte.“

Muž dál pokračoval šeptem, ale Kay ho slyšela.

„Nenávidí mě,“ řekl. „Nesnese, když mluvím o myších.“

„Máte rád koně?“ zeptala se pacientka Petera Woodse.

„Ano, mám.“

„Jezdila jsem celý život, ale před třemi lety mě jeden kůň shodil.“ Zaváhala. „Ale stáj si pořád držím. Koní už jen šest – tři huntery, ti se vám budou líbit. Zítra vám je ukážu.“

Rozhovor byl přerušen lomozem odsouvaných židlí. Doktor Vincintelli se zvedl a ostatní s ním. Kay si úlevně oddechla. Do určité míry si na výstřelky a bludy pacientů zvykla, ale měla za sebou náročný večer a jako by dnes všechno viděla očima nově příchozího. Zamlouval se jí – doufala, že ho nestihne osud jeho bratrů. Bylo to všechno velmi depresivní a jen to prohlubovalo její touhu odsud zmizet.

Bylo asi půl desáté, pacienti se už rozešli a ona se právě vypravila na cestu domů, když na ni zavolal doktor Vincintelli a doběhl ji.

„Co si myslíte o Woodsovi?“ zeptal se jí. „Posadil jsem ho naproti vám záměrně.“

Kay se zamyslela.

„Ničeho zvláštního jsem si nevšimla. Připadal mi poněkud unavený a rozpačitý. Pan Hughes a slečna Hollidayová byli kromobyčejně otravní a nemožní a po večeři se ho ten alkoholik Chetwind neustále vyptával, jak by si dal whiskey se sodou.“

„Asi se před nováčkem trochu předváděli.“

„Ale bylo to nepříjemné,“ opáčila Kay.

Doktor chvíli mlčel.

„Jeho případ je daleko vážnější, než se zdá,“ prohlásil zničehonic.

„Myslíte?“ otázala se poněkud starostlivě.

„Odpoledne jsem s ním dlouze hovořil. Už teď trpí určitými bludy. Jeho stav se vyvine směrem k paranoidní demenci, stejně jako u jeho bratrů. Začal ztrácet pojem o realitě.“ Jeho tón se změnil a zněl teď téměř radostně. „Ale takovýhle večer je škoda promarnit řečmi o práci.“

Tolik ji pohltila tragédie Petera Woodse, že si skoro ani nevšimla, když ji doktor vzal za ruku. Došlo jí to, až když ji něžným hlasem oslovil. V tom okamžiku se mu prudce vytrhla.

„Kay, chci vám říct –“

„Mlčte!“ vykřikla. „I kdybych o vás měla zájem, což nemám, sotva bych měla vstřícnou náladu po tom, co jsem slyšela něco takového.“

„Copak nedokážete svůj pracovní život oddělit od osobního a –“

„Ze dne na den se ze mě nestvůra nestane. Promiňte, chci být sama.“

Rozběhla se a nechala ho tam stát. Oči měla zalité slzami ze všeho toho nevyhnutelného smutku světa.

II

Můj diář, pomyslela si Kay druhý den ráno, vypadá jako rozvrh slečny ze společnosti – „zajít za tanečním mistrem – zajít za portrétním malířem – zajít ke kloboučnici“ – až na to, že ani taneční mistr, ani malíř, ani kloboučnice svá povolání už nevykonávají.

Při pohledu z okna do letního dne na okamžik na všechny zapoměla a zmocnila se jí zase ta povědomá nostalgie po něčem, co nikdy nepoznala. Zachtělo se jí být na lodi plující do jižních moří, v limuzíně cestou na ples, v letadle mířícím k severnímu pólu. Zachtělo se jí stát v obchodě plném zcela zbytečných a velmi ozdobných cetek – slonovinových slonů, alžírských náramků, náušnic, ano, a také kroužků do nosu – a říkat: „Vzala bych si tohle a tohle a taky tohle.“ Zachtělo se jí vykoupit kosmetické oddělení v drogerii a vykládat si o banalitách s muži, jimž bude připadat spíš ozdobná než schopná.

Místo toho musela za panem Kirkjohnem, tanečním mistrem. Pan Kirkjohn byl v mnoha ohledech milý člověk – jeho jedinou chybou byla jistá touha. Pan Kirkjohn chtěl odjet do Paříže a projít se od Vítězného oblouku ke Café de la Paix. Sám o sobě to byl neškodný cíl, jenže pan Kirkjohn měl v úmyslu vykonat tuto procházku zcela nahý. Když se mu to nepodařilo v Paříži, chtěl být zcela nahý kdekoli – pokud ovšem nebyl sám, tehdy mu to bylo jedno. Kay ho navštěvovala zřídka a nezůstávala u něj dlouho, protože jakmile ji uviděl, sahal po uzlu na kravatě.

Měla ještě jiné pochůzky a žádná z nich nebyla příjemnou kratochvílí, až na návštěvu mladé dívky, která se uzdravila a měla jet domů. Kay jí záviděla – už teď mluvila o oblečení, které si nakoupí, a o zahraniční cestě, kterou na podzim podnikne.

„Navštívíte mě, paní doktorko, že ano?“ zeptala se dívka. „Udělala jste toho tady pro mě víc než kdo jiný.“

„Moje milá, nevěděla bych, co mám říct vašim kamarádkám. Tak dlouho vedu odborné řeči s lékaři a dětinské řeči s pacienty, že jsem zapomněla, jak se tlachá. Pošlete mi dopis a vypište mi v něm všechen nový slang, co se teď používá. Od ‚sardele‘ jsem nic nového nepochytila.“

Čekalo ji ještě několik návštěv – a pak nasedla do svého roadsteru a vyrazila do pět mil vzdálené vesnice. Bylo nádherné ráno a ona si při řízení zpívala.

*Listí mi na hlavu padá-há,
je hnědé a červené a krá-hásné,
ale mně vybledlou letní lá-hásku
připomíná-há.*

Náhle prudce dupla na brzdu – pěkně oblečený pán kráčející po silnici vzhledl, když kolem něj projížděla, a ona v něm ke svému úžasu poznala pana Petera Woodse.

Zastavila pět metrů před ním a během těch pár okamžiků, než k ní došel, rychle uvažovala. Neměl v ruce kufr a bylo zřejmé, že zkrátka jen tak odešel z kliniky. Musí ho odvézt zpátky, a pokud se bude vzpírat, sama s ním nic nezmuže. Silnice byla liduprázdná, nikde ani živáčka. Měla by dojet do vesnice a zavolat doktoru Vincintellimu, anebo má Woodse zkusit přesvědčit sama? Když k ní došel, srdce jí divoce tlouklo.

„Dobrý den,“ pozdravil ji a zdvihl klobouk.

„Copak tu děláte, pane Woodsi?“

„Prostě jsem odešel,“ přiznal s úsměvem. „Už jsem to tam nemohl vydržet.“

„S panem doktorem jste o tom nemluvil? Takové rozhodnutí jste s ním měl probrat. Není to fér vůči klinice, pane Woodsi. Naskočte si, já to otočím a pojedeme si s ním promluvit.“

Zavrtěl hlavou.

„Doktor Vincintelli se mi znelíbil, a abych pravdu řekl, s ním i celá klinika. Žádná uklidňující atmosféra tam tedy nepanuje.“

„Přesto, pane Woodsi, to se nedělá, takhle vyrazit pryč.“

Podíval se na ni způsobem, který jí připadl podivný.

„Ale vy jste taky vyrazila pryč.“

„To je přece něco docela jiného,“ opáčila Kay kousavě.

„To mi teda řekněte proč. Až do všerejších čtyř hodin odpoledne jsem byl za své činy odpovědný – přijel jsem se léčit dobrovolně, ale kdybych byl zůstal byt jen pár dalších hodin, nebyl bych odpovědný vůbec za nic.“

Pátravě se na něj podívala. Zdálo se, že je v mírné a příjemné náladě, ale pak si vzpomněla, co jí večer říkal doktor Vincintelli, a tak nechala zařazenou rychlost a nohu na plynovém pedálu.

„Navíc,“ dodal s úsměvem, „jste mi neřekla, co tu děláte vy.“

A je to tady, tumáš, čerte, kropáč, to je ta iracionální poznámka.

„Já jsem jiný případ než vy, pane Woodsi,“ pronesla pevně. „Nejsem nemocná. Řekl vám někdo, kdo jsem?“

„Nikdo se o vás ani nezminil.“ Usmál se. „Připouštím, že nemocně nevypadáte, ale to je přece pro duševní choroby typické, budit dojem, že je člověk naprosto v pořádku. Já třeba vím, že jsem úplně zdravý, a přece –“

„Pane Woodsi,“ přerušila ho Kay, „tohle vás bude jednou mrzet. Co kdybyste zůstal, alespoň než se vrátí můj – než se v pondělí vrátí profesor Shafer. Trocha odpočinku vám neuškodí.“

„Odpočinku!“ Ironicky se zasmál.

„– a skoro jistě vám prospěje. Nejste ve stavu, abyste cestoval.“

„Pojedu automobilem. Můj šofér pořád čeká ve vsi na instrukce.“

„Nejste ve stavu, abyste jel autem.“

Opět ten divný pohled a zvláštní poznámka.

„A jak to, že vy jste ve stavu, abyste autem jela?“

Tentokrát mu neodporovala, ale bylo smutné pozorovat tu temnou skvrnu, která se často zvětšovala, až zakryla celou duši. Přesto se ho teď z nějakého důvodu nebála.

„Váš stav se dá léčit, pane Woodsi, a dá se léčit tady. Naše léčba i celé zařízení jsou postaveny na těch nejmodernějších evropských metodách.“ Uvědomila si, že cituje z oběžníku. „To jste si určitě zjistil, jinak byste sem bratry neposlal. Jestli se ukáže, že pro vás klinika není vhodná, profesor Shafer bude první, kdo vám bude radit, abyste šel jinam.“

„To už bude pozdě.“

„Věřte mi, že ne. Určitě vás zachrání.“

„Vás zachránili?“

Promluvila měkčím, přesvědčivějším hlasem.

„Pane Woodsi, udělejte mi to k vůli, nastupte do auta.“

„Hm, hm,“ zamyslel se. „Jestli skutečně nastoupím, tak především pro tu výsadu sedět vedle vás. Ta vaše krásná tvář byla včera večer u stolu to jediné, co mě udrželo při smyslech.“

Jen nerada si to připouštěla, ale ta lichotka ji potěšila.

„Nasedněte. Vratíme se a já vás zavedu do truhlárny.“

„Proč bych měl jít do truhlárny?“

„Říká se tomu ergoterapie – léčba zaměstnáním. Na odpočinek už nevěříme.“

„Doktor Vincintelli mi řekl, abych odpočíval – a bylo to, jako by po mně chtěl, ať o osm centimetrů vyrostu.“

„To bylo jen na přechodnou dobu. Časem vám nějaké zaměstnání přidělí. Něco, co vás bude bavit.“

„Co je vaším zaměstnáním? Řízení auta?“

„Nastupte, pane Woodsi.“

„Jestli to udělám, bude to první vážně bláznivá věc, jakou jsem kdy provedl.“

Napadlo ji, že touhle dobou už o jeho nepřítomnosti musí někdo vědět a už vyslali pátrače. Ze zákona neměli právo jej zadržovat proti jeho vůli, pokud nepředstavuje veřejnou hrozbu, ale doktor Vincintelli se ho pokusí přemoci silou argumentů.

Peter Woods zničehonic lhostejně mávl rukou a nasedl do auta.

„Jste pohlednější než Vincintelli,“ řekl, „a v hlavě to máte v pořádku jako nikdo jiný, koho jsem tady potkal.“

„Děkuji.“ Když se rozjeli, na vedlejší kopci se mihlo auto a ona poznala, že je z kliniky – konečně Vincintelli! Na popud, který si sama nedokázala vysvětlit, odbočila na vedlejší silnici, která vedla ke klinice oklikou.

„Jste vdaná?“ zeptal se jí zčistajasna Peter Woods.

„Ne.“

„Proč se nevdáte? Tím by se nejspíš vyřešily všechny vaše problémy.“

„To možná. Ale koho bych si vzala?“

„Počkejte, než se uzdravím, a vezměte si mě.“

Vážně se na něj podívala.

„To při prvním setkání žádáte každou dívku o ruku?“

„Ještě nikdy jsem žádnou o ruku nepožádal. A nejspíš,“ přiznal, „bych to neudělal ani teď, kdybych na tom nebyl s nervy tak bídne. Ale jak jste projížděla kolem mě, podíval jsem se na vás a vy jste vypadala nesmírně krásně a čistě a uhlazeně. Nechtělo se mi věřit –“ Odmlčel se. „Asi to bude zčásti těmi bílými šaty, vypadáte v nich jako zdravotní sestra – zdroj důvěry a bezpečí.“

Kay to popudilo.

„Jestli existuje důvod, proč bych si někoho neměla vzít, tak proto, že chce zdravotní sestru. V úvahu připadá jen muž silnější než já.“

„Počkejte, až mě uzdraví,“ odvětil chmurně. „Já nejsem slaboch. Jen se těžko bojuje, pokud si člověk nemůže být jistý, že má všech pět pohromadě.“

Jeho vlastní slova mu připomněla skutečnost, před kterou na chvíli utekl, a po tváři mu přeběhl výraz tak zmučený, že jí srdce div nepuklo lítostí. Krom té choroby byl přesně ten typ muže, jakého by si vzala moc ráda. Silně ji přitahoval. Ale pak si vzpomněla na jeho bratry a na zbytek cesty ztuhla ve svém profesionálním přístupu.

„Myslím, že doktor Vincintelli tu není,“ řekla, „tak se projdeme a podíváme se do dílen. Je tam příjemně a veselo.“

„No dobrá,“ odvětil odevzdaně. „Ale nečekejte, že budu skákat radostí, až je uvidím.“

Připustil, že prostory jsou krásné – klidně mohly sloužit jako golfový klub i s domkem pro caddyho a pár bungalovy kolem. „Pláže“ a „Cedry“, domy pro beznadějné případy, byly od ostatních budov odděleny stromořadím. Dílny byly tři – truhlárna, kde se čile pracovalo, knihvazárna a domek, kde se vyráběly dekorace z korálků, tkalo se a kovalo z mosazi. Pacienti měli ve tvářích smutné výrazy a pracovali pomalu, ale do oken svítilo veselé slunce a zářivé barvy materiálů, s nimiž pracovali, vzbuzovaly dojem, že je všechno v nejlepším pořádku. Při pohledu na ně pronesl Peter Woods další nečekanou poznámku:

„Proč nejsou v bílém jako vy?“

Šli dál a k hlavnímu vchodu mezitím přijelo auto doktora Vincintelliho. Mračil se a pospíchal, a když jeho pátravý pohled padl na ně, trhl sebou a zůstal bez hnutí stát. Pak došel k nim a Kay poznala, že se zlobí.

„Tohle je skutečně velmi nevhodné,“ řekl jí.

„V jakém smyslu?“ odvětila chladně.

„Myslím, že jsem to panu Woodsovi vysvětlil zcela jasně,“ usmál se strojeně na Petera, „že se má prozatím zdržovat sám.“

„Je to moje chyba,“ řekl Peter Woods. „Strašlivě jsem se nudil. Zlákala mě příroda a jiné báječné věci.“

„To vám ve vašem stavu vůbec neprospěje. Musíte poslouchat příkazy, milý pane, jinak za následky neručím.“

„Dobrá,“ přitakal Peter unaveně. „Zkusím to ještě čtyřicet hodin. Mám se okamžitě odebrat do pokoje?“

„Půjdu s vámi. Trochu vám upravím režim.“

Peter se podíval na Kay a usmál se.

„Rád jsem si to tu prohlédl,“ řekl. „Jestli tu zůstanu, tak spolu můžeme třeba navléknout pár korálků, co říkáte?“

„Ráda,“ odvětila vesele.

Ale uvnitř ji tížil soucit a dívala se, jak ten pohledný muž v nejlepších letech s doktorem Vincintellim odchází přes poslušné nádvoří.

III

Po obědě si doktor Vincintelli promluvil s Kay. Pořád ještě se zlobil a jen její postavení mu zabránilo, aby se do ní naplno pustil.

„Obávám se, že případu pana Woodse vůbec nerozumíte,“ prohlásil. „Snad jsem vám říkal, že jsem u něj rozpoznal jasné příznaky paranoie. Prozatím ho chci pozorovat v naprosté izolaci.“

„To jste mi neřekl,“ opáčila. „Našla jsem ho na silnici. Jen jsem mu ukazovala režim, který dodržují všichni pacienti.“

„Ten režim neměl u jeho bratrů úspěch,“ vyštěkl. „Mám jiné nápady.“

To musela uznat. Nápady měl – několik jeho učebnic o diagnóze a prognóze bylo široce rozšířeno a vyšlo v mnoha jazycích. Její otec mu zcela důvěřoval, a přesto v něm Kay nedokázala najít zálibení, a kdykoli ho to k ní přitáhlo, ona s odporem couvala.

Kromě každodenní vizity, na níž se střídala se dvěma dalšími lékaři, se Kay v těch smutnějších budovách, kde lidské duše slábly a mizely a zůstávaly po nich jen bezmocné schránky, příliš často neocitla. Ale po dvou dnech na ni přišla řada a ona šla do „Cedrů“ zkontrolovat ty smutné a beznadějně případy a poslechnout si, jak se jejich stav vyví-

jí. Přišla ke dveřím, kde bydlívala jedna z pacientek, a vytáhla klíč, ale sanitář zavrtěl hlavou.

„To je samotka, paní doktorko. Toho pacienta nemá za žádnou cenu nikdo rušit.“

„Kdo je to?“

„Pan Peter Woods.“

„Cože?“ Nedokázala pochopit, proč ho umístili sem. „Pusťte mě k němu.“

„To je v rozporu s příkazy.“

„To nevadí,“ řekla rozhodně. „Příkazy doktora Vincintelliho se na lékaře nevztahují.“

Zdráhavě otevřel dveře a vešel první, jako by ji chtěl ochránit před útokem. Když vešli, pacient vyskočil z nízké pohovky, jediného kusu nábytku v místnosti. Tvář měl tak zkřivenou vztekem, že v ní toho příjemného mladíka, kterého potkala před dvěma dny, vůbec nepoznala.

„Takže jste to byla vy,“ rozkřikl se na ni. „Proto jste mě sem přivezla zpátky! Donášíte, co? Teď už mě zbavili zdravého rozumu, jsem úplně nepřítelny – jestli toho Vincintelliho dostanu do ruky, tak ho uškrtím, toho –“

„Měla byste odejít,“ ozval se sanitář.

„Vypadněte!“ hulákal Peter Woods. „Zmizte! Jděte pryč!“

Bylo to strašné – Kay se zbůhdarma obracela pro oporu ke svému vzdělání, ale v tomto případě se nedokázala odpoutat od lidského rozměru. Byly mezi nimi sympatie, jež nebylo možné vymazat či odosobnit, dokonce ani když viděla, co se z něj stalo. S ohromným úsilím se uklidnila.

„Poslouchajte mě, pane Woodsi.“ Snažila se přitom, aby se jí netřásl hlas. „Hezky v klidu mi popište, co se stalo, že jste v takovém stavu. Chci to vědět.“

Hurónsky se zasmál.

„Tak vy to chcete vědět, jo? Nic se nedozvíte. Budu se bavit jen s někým, kdo to má v hlavě v pořádku. To je jim podobné, že vás sem poslali – asi si myslí, že se s vámi budu bavit, protože jste blázen. Vyřídíte tomu špinavému psovi Vincintellimu, ať přijde sám, a já mu zlámu všechny kosti v těle –“

Pohled na zřízence ho ještě víc rozlítíl, ale muž se nenechal zaskočit, a když Peter Woods vyrazil, ucouvl, vytlačil Kay ze dveří a spěšně zabouchl.

Na chodbě stál doktor Vincintelli.

„Doufám, že už jste spokojená, slečno Shaferová,“ ucedil studeně. „A dokud to tu budu mít na starosti já, trvám na tom, aby se má nařízení dodržovala.“

Oči se jí zalily slzami, nikoli z jeho poznámky, protože jeho skoro nevnímala, ale nad útrapami zmučené duše za těmi těžkými dveřmi.

„Mám tu telegram od vašeho otce,“ pokračoval Vincintelli. „Chce, abyste za ním okamžitě přijela do New Yorku, potřebuje, abyste sem doprovodila jednu pacientku.“

„Samozřejmě,“ přisvědčila Kay dutě.

Připadala si jako zrádkyně – viděla před sebou Petera Woodse, jak tiše kráčí po silnici ke svobodě, viděla, jak dobrovolně nastupuje do auta a vrací se do téhle hrůzy. Přestože otce chovala v hluboké úctě, cestou na nádraží se rozhodla, že ho požádá, aby metody doktora Vincintelliho prověřil. Za ten půlrok, co internovala na klinice, ani jedinkrát ji její smysly nezklamaly, pokaždé dokázala podle stovky drobných příznaků poznat, jaká nemoc člověka trápí. V tomhle případě možná čerpala ze své podvědomé zkušenosti, protože v téhle atmosféře vyrostla. Na případu pana Woodse jí zkrátka něco nesedělo. Až do dnešního odpoledne se zdálo, že léčba jeho potíže snadno zažene.

Trochu znechucená z faktu, že nemá dostatek zkušeností, aby mohla důvěřovat svému úsudku, si v duchu přehrávala, co viděla.

1. Proti Peteru Woodsovi hrálo, že jeho tři bratři jsou blázni.
2. Pro něj naopak mluvilo, že na kliniku přišel dobrovolně.
3. Dále pro něj mluvilo, že i ve stavu nejvyššího zoufalství uvažoval logicky a dalo se s ním mluvit.
4. Na jeho vrub šlo, že pronáší podivné a nepředložené poznámky.

Jaké že to vedl řeči? Připomněla si je. Zaprvé ten jeho sklon předpokládat, že duševně zdraví lidé jsou blázni, kupříkladu ona. Vyjádřil se v tom smyslu hned několikrát. Nikdy ji neoslovil paní doktorko, mluvil s ní, jako by byla pacientka. Dnes odpoledne ji obvinil, že donáščí, a na-

značil tak, že je pacientka a tím, že ho přesvědčila k návratu na kliniku, si chtěla šplhnout u vedení. A konečně ta jeho podivná věta v dílně: „Proč nejsou všichni pacienti v bílém.“

Automobil zastavil před nádražím, a jako by brzdy vytrhly ze spánku skřítkka zatoulané intuice, zničehonic se na sedadle napřímila.

„To přece...“ řekla nahlas, a pak: „Proboha!“

Bylo to nemožné, absurdní, a přesto si vzpomněla na jistý okamžik v kanceláři doktora Vincintelliho těsně předtím, než přišel Peter Woods, a pak se jí začaly valem vybavovat další momentky z posledních několik měsíců. Křikla na šoféra téměř hystericky:

„Tímhle vlakem nepojedu. Něco jsem zapomněla. Otočte to a co nejrychleji mě odvezte zpátky.“

Napadlo ji, jestli ze sebe náhodou nedělá blázna – dokonce si říkala, jestli jedná zcela racionálně, ale věděla, že musí jet.

Po dvaceti minutách tiše vešla do „Cedrů“ a zamířila rovnou k pokoji Petera Woodse. Tiše odemkla univerzálním klíčem a otevřela dveře. Pokoj byl prázdný.

Vyhledala sanitáře, který měl zrovna službu.

„Doktor Vincintelli pacientovi naordinoval hydroterapii,“ oznámil jí zřízenec. „Potrvá osm hodin.“

„Nechal se pacient odvést bez odporu?“

„To bych neřekl, paní doktorko. Byl dost rozčilený. Museli jsme na něj být tři.“

Kay věděla, co to znamená. Bankéře Petera Woodse zapnuli do jakési houpací sítě a tu pak ponořili do vlažné léčivé lázně. V případech krajního nervového podráždění tato metoda docela dobře fungovala.

„Chápu,“ řekla. Vyrázila směrem k východu, ale pak zamířila jinou chodbou k vanám. Její univerzální klíč jí znovu otevřel dveře a ocitla se v korkem obložené místnosti s jedinou vanou – a v ní spočívala dobře stavěná postava Petera Woodse.

Usmíval se, vlastně se smál, nezkrotně a na celé kolo, a ji na jeden strašlivý okamžik napadlo, jestli ten smích není šílený.

„Zdá se, že už máte lepší náladu,“ odvážila se promluvit.

„Nemůžu si pomoci. Je to všechno příliš absurdní. Říkal jsem si, co by asi říkali mí podřízení, kdyby mě takhle viděli. Je to naprosto nesku-tečné, jako španělská inkvizice, a člověku nezbývá než se smát.“ Úsměv

se mu pomalu vytrácel z tváře a do očí se mu vkrádal hněv. „Ale jestli si myslíte, že za to ten chlap nebude pykat –“

„Prosím vás,“ přerušila ho spěšně, „na chvíli se uklidněte a věnujte mi pozornost. Uděláte to pro mě?“

„Copak můžu vstát a odejít?“

„Řekl vám někdy doktor Vincintelli, jak se tu pacienti oblékají?“

„Ano, řekl,“ odvětil užasle. „Všichni prý chodíte v bílém, což vám má připomínat, že nejlepšími ošetřovateli jste si vy sami.“

„A co lékaři a sestry?“

„Ti se prý oblékají civilně, aby pacienti neměli dojem, že jsou v nemocnici. Proč se ptáte?“

Tím se všechny jeho nelogické poznámky vysvětlily – lékaře a sestry měl za pacienty a pacienty za personál. Viděla, jak se v té vlhké mumii zachvěl.

„Není to tak?“ otázal se. „Co je na tomhle šíleném místě vlastně pravda? Jsou všichni doktoři blázni, nebo všichni pacienti zdraví, nebo co?“

„Já myslím,“ pronesla Kay zamysleně, „že jeden z lékařů je opravdu blázen.“

„A co já? Jsem normální?“

Než stačila odpovědět, ozval se za ní zvuk – v otevřených dveřích stál doktor Vincintelli.

„Slečno Shaferová.“ Hovořil tiše a naléhavě. Upřeně jí hleděl do očí.

„Slečno Shaferová, pojdte sem ke mně.“

Pomaloucouval a ona šla za ním. Měl jisté hypnotické schopnosti a tu a tam je při léčbě využíval. Bylo jí jasné, že je teď uplatňuje na ni. Její vůle jako by se trochu zastřela a ona doktora krok za krokem následovala, až konečně za divoce řvoucím Peterem Woodsem zavřel dveře.

Uchopil ji za lokty.

„Poslouchejte mě, ženská hloupá,“ vydechl. „Já nejsem šílený. Vím, co dělám. To vy jste blázen – stojíte v cestě něčemu, co bude pomníkem vašemu otci a věčným pozhárnáním celému lidstvu. Poslouchejte mě.“ Trochu s ní zatřásl. „Před měsícem za vaším otcem *dobrovolně* přišli tři nemocní bratři Woodsovi a nabídli mu všechny své peníze na výzkum.“

„On pochopitelně odmítl,“ odtušila Kay rozhořčeně.

„Teď je ale všechno jinak!“ prohlásil doktor vítězoslavně. „Tohle je čtvrtý, poslední a už nezbyvají žádní dědicové. Nikomu to neublíží –“

máme svůj ústav a vytvoříme z něj pomník, za který nás lidé budou navždy velebit."

"Ale ten člověk je zdravý!" vykřikla Kay. "Stejně jako já."

"To se pletete. Já vidím příznaky, které vy přehlížíte. Zlomí se, stejně jako ostatní. Za týden, za tři dny, dost možná ještě než se váš otec vrátí –"

"Vy ďáble!" zhrozila se. "To vy jste šílený – blouzníte –"

Náhle je cosi přerušilo – bzučení zvonků, třískající dveře a vyplašené sestry na chodbách.

"Co se děje?"

"Tři bratři Woodsovi – zmizeli!"

"To není možné!" křikl Vincintelli.

"Mříže v jejich pokojích jsou přepilované pilníky z truhlářské dílny."

Vincintellimu naběhly na čele žíly jako žížaly.

"Za nimi!" zvolal zuřivě. "Musí tu někde být. Spusťte alarm v hlavní budově –"

Dočista přitom zapomněl na Kay – dál štěkal rozkazy a přitom utíkal chodbou do noci.

Když všichni zmizeli, Kay otevřela dveře a spěšně rozeprula popruhy, které poutaly Petera Woodse.

"Jděte a oblečte se," poručila mu. "Odjíždíme – odvezu vás svým autem."

"Ale oni mi všechno oblečení někde zamkli."

"Seženu vám deku," řekla a pak zaváhala. "To nebude stačit – policie bude hlídat silnice a oba nás budou mít za blázný."

Bezmocně čekali. Zvenku porůznu zaznívaly hlasy volající skrz křoviny.

"Už to mám," prohlásila. "Počkejte!"

Uháněla přímo do pokoje pana Kirkjohna naproti přes chodbu a otevřela dveře. Stál navoněný a upravený před zrcadlem a česal si vlasy.

"Pane Kirkjohne," řekla Kay bez dechu, "svlékněte se."

"Cože?" Pak pochopil a tvář se mu rozzářila uspokojením.

"Všechno si svlékněte a hodte mi to."

"S radostí, milá dámo," odvětil.

Kabát, vesta, vázanka, kalhoty, boty, ponožky – všechno pochytila a narovnala na hromadu.